NILS WAHL
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. december 8.[1]

C-85/15. P. sz. ügy, C-86/15. P. és C-87/15. P. sz. egyesített ügyek, C-88/15. P. és C-89/15. P. sz. ügyek

Feralpi Holding SpA (C-85/15 P)
Ferriera Valsabbia SpA és Valsabbia Investimenti SpA (C-86/15 P)
Alfa Acciai SpA (C-87/15 P)
Ferriere Nord SpA (C-88/15 P)
Riva Fire SpA, felszámolás alatt (C-89/15 P)
kontra

Európai Bizottság

„Fellebbezés – Verseny – ESZAK-Szerződés – Védelemhez való jog – Kifogásközlés – Szóbeli meghallgatás – Tanácsadó bizottság – A Törvényszék előtti eljárás túlzott időtartama – Ismétlődő jogsértés – Nyilvános elhatárolódás – Korlátlan felülvizsgálati jogkör”

1. Fellebbezéseikben a Feralpi Holding (a továbbiakban: Feralpi), a Ferriera Valsabbia és Valsabbia Investimenti (a továbbiakban: Valsabbia), az Alfa Acciai, a Ferriere Nord és a Riva Fire (együtt: fellebbezők) lényegében azt kérik a Bíróságtól, hogy helyezze hatályon kívül a Törvényszék azon ítéleteit,[2] amelyekkel a Törvényszék (teljesen vagy részlegesen) elutasította az 1/2003/EK rendelet[3] 7. cikkének (1) bekezdése és 23. cikkének (2) bekezdése alapján elfogadott azon bizottsági határozat megsemmisítése iránt benyújtott kereseteiket, amely bírságot szabott ki velük szemben azért, mert 1989 és 2000 között kartellben vettek részt a betonvas rudak piacán.

2. E fellebbezések számos eljárási kérdést vetnek fel, például az 1/2003 rendelet és a 773/2004/EK rendelet[4] szerinti eljárások megfelelő lefolytatásának kérdését, az ismétlődő jogsértés súlyosító körülménye alkalmazási feltételeinek kérdését, valamint a Törvényszék előtti eljárás túlzott időtartama esetén rendelkezésre álló jogorvoslatok kérdését. Pergazdaságossági okokból e kérdéseket együtt vizsgálom indítványomban.

1 Eredeti nyelv: angol.

2 2014. december 9-i Feralpi kontra Európai Bizottság ítélet, T-70/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1031; Riva Fire kontra Európai Bizottság ítélet, T-83/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1034; Alfa Acciai kontra Európai Bizottság ítélet, T-85/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1037; Ferriere Nord kontra Európai Bizottság ítélet, T-90/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1035; Ferriera Valsabbia és Valsabbia Investimenti kontra Európai Bizottság ítélet, T-92/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1032 (a továbbiakban: megtámadott ítéletek).

3 A[z EUMSZ 101. és 102.] cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i tanácsi rendelet (HL L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.).

4 A Bizottság által a[z EUMSZ 101. és 102.] cikke alapján folytatott eljárásokról szóló, 2004. április 7-i bizottsági rendelet (HL 2004. L 123., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 3. kötet, 81. o.).

I – Jogi háttér

A – Az Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó szerződés

3. Az ESZAK-Szerződés 65. cikke értelmében:

„(1) Tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amelynek célja közvetlenül vagy közvetetten a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen:

a) az árak rögzítése vagy meghatározása;

b) a termelés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozása vagy ellenőrzése;

c) a piacok, az áruk, az ügyfelek vagy a beszerzési források felosztása.

[…]

(4) A jelen cikk (1) bekezdése értelmében a tiltott megállapodások és döntések semmisek, és azokra a tagállamok bíróságai előtt nem lehet hivatkozni.

A [Bizottság] kizárólagos hatáskörrel rendelkezik – a Bíróság előtti keresetekre is figyelemmel – annak megállapítására, hogy a hivatkozott megállapodások vagy döntések megfelelnek-e a jelen cikk rendelkezéseinek.

(5) A [Bizottság] azon vállalkozásokkal szemben, amelyek semmis megállapodást kötöttek, és választóbíróság, elállás, bojkott vagy egyéb eszközök útján alkalmazták, illetve alkalmazni próbálták a semmis megállapodást vagy döntést, vagy azt a megállapodást, amelynek engedélyezését elutasították vagy visszavonták, vagy olyan vállalkozásokkal szemben, amelyek az (1) bekezdésben foglalt rendelkezésekkel ellentétes magatartást tanúsítanak, a jelen cikk rendelkezéseivel ellentétes megállapodás, döntés vagy magatartás tárgyát képező termékekkel elért forgalom legfeljebb kétszeresével egyenlő összegű bírságot, illetve kényszerítő bírságot szabhat ki, annak sérelme nélkül, hogy – ha ennek célja a termelés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozása – az így meghatározott maximális összeg bírság esetén legfeljebb a szóban forgó vállalkozások éves forgalmának 10%-ával, kényszerítő bírság esetén pedig a napi forgalom 20%-ával növelhető.”

4. Az ESZAK-Szerződés annak 97. cikke értelmében 2002. július 23-án lejárt.

B – Az 1/2003 rendelet

5. Az 1/2003 rendelet „Jogsértés megállapítása és megszüntetése” című 7. cikkének (1) bekezdése szerint:

„Ha panasz vagy saját kezdeményezése alapján eljáró Bizottság megállapítja a[z EUMSZ 101. vagy 102.] cikkének megsértését, határozatban felszólíthatja, az érintett vállalkozásokat és vállalkozások társulásait, hogy fejezzék be a jogsértést.”

6. Ugyanezen rendelet „Tanácsadó bizottság” című 14. cikke szerint:

„(1) A Bizottság a 7., 8., 9., 10., 23. cikk, illetve a 24. cikk (2) bekezdése és a 29. cikk (1) bekezdése alapján hozott bármely határozat előtt egyeztet a versenykorlátozó magatartásokkal és erőfölénnyel foglalkozó tanácsadó bizottsággal.

(2) Az egyes ügyek megvitatása céljából a tanácsadó bizottság a tagállamok versenyhatóságainak képviselőiből áll. […]

(3) A konzultációra a Bizottság által összehívott és levezetett ülésen kerül sor, amelyet legalább 14 nappal azt követően kell megtartani, hogy az összehívásról szóló értesítést az ügy összefoglalójával, a legfontosabb dokumentumok megjelölésével és az előzetes határozattervezettel együtt megküldték. […] A tanácsadó bizottság írásos véleményt ad a Bizottság előzetes határozattervezetéről. […]

[…]

(5) A Bizottság a legteljesebb mértékben figyelembe veszi a tanácsadó bizottság által adott véleményt. A Bizottság tájékoztatja a tanácsadó bizottságot arról, hogyan vette figyelembe véleményét. […]”

7. Az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján a Bizottság határozattal bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira, amennyiben azok akár szándékosan, akár gondatlanságból megsértik az EUMSZ 101. vagy 102. cikket.

8. Az 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdése végül a következőkről rendelkezik:

„A 7., 8., 23. cikkben és a 24. cikk (2) bekezdésében meghatározott határozatok meghozatala előtt a Bizottság az általa lefolytatott eljárás alá vont vállalkozásoknak vagy vállalkozások társulásainak lehetőséget nyújt arra, hogy meghallgassák őket a Bizottság által kifogásolt kérdésekkel kapcsolatban. A Bizottság csak olyan kifogásokra alapozhatja határozatát, amelyekre az érintett felek megtehették észrevételeiket. […]”

C – A 773/2004 rendelet

9. A 773/2004 rendelet[5] „Kifogásközlés és válasz” című 10. cikke szerint:

„(1) A Bizottság tájékoztatja az érdekelt feleket a velük szemben emelt kifogásról. A kifogásközlésről mindegyik felet értesítik.

(2) Amikor a Bizottság értesíti az érintett feleket a kifogásközlésről, kitűzi azt a határidőt, amelyen belül ezek a felek írásban tájékoztathatják őt álláspontjukról. […]

(3) A felek írásbeli beadványukban bemutathatják az összes olyan, számukra ismert tényt, amely a Bizottság által emelt kifogás elleni védekezésük szempontjából releváns. […]”

10. A 773/2004 rendelet „A meghallgatáshoz való jog” című 11. cikke szerint:

„(1) Az 1/2003/EK rendelet 14. cikkének (1) bekezdésében említett tanácsadó bizottsággal folytatott konzultációt megelőzően a Bizottság lehetőséget ad a meghallgatásra azoknak a feleknek, akikhez kifogásközlést intéz.

(2) A Bizottság határozataiban csak azokkal a kifogásokkal foglalkozik, amelyek tekintetében az (1) bekezdésben említett feleknek lehetőségük volt észrevételeik megtételére.”

5 A releváns időszakban hatályos változata szerint.

11. A 773/2004 rendelet 12. cikkével összhangban:

„A Bizottság szóbeli meghallgatás keretében lehetőséget ad érveik kifejtésére azoknak a feleknek, akikhez kifogásközlést intéz, amennyiben a felek írásos beadványukban ezt kérik.”

12. Ugyanezen rendelet „A szóbeli meghallgatások lefolytatása” című 14. cikkének (3) bekezdése szerint a Bizottság „felkéri a tagállamok versenyhatóságait, hogy vegyenek részt a szóbeli meghallgatáson”.

II – Az eljárás előzményei

13. 2000 októberétől decemberéig a Bizottság vizsgálatokat folytatott egyes olasz betonvasrúdgyártóknál, valamint egy olasz vas- és acélgyártó vállalkozásokat tömörítő társulásnál. Az ESZAK-Szerződés 47. cikke értelmében továbbá információkérést intézett hozzájuk. 2002. március 26-án a Bizottság megindította a közigazgatási eljárást, és az ESZAK-Szerződés 36. cikke értelmében megállapította kifogásait. A felperesek benyújtották a kifogásközléssel kapcsolatos írásbeli észrevételeiket, és 2002. június 13-án meghallgatáson vettek részt. 2002. augusztus 12-én a Bizottság kiegészítő kifogásokat fogalmazott meg. A hivatkozott kiegészítő kifogásközlésében a Bizottság kifejtette az ESZAK-Szerződés lejártát követő eljárás lefolytatására vonatkozó álláspontját, és megállapította, hogy megindította a 17/62 rendelet[6] szerinti eljárást. A felperesek benyújtották a kiegészítő kifogásközlésre vonatkozó írásbeli észrevételeiket. A tagállamok képviselőinek jelenlétében 2002. szeptember 30-án sor került a második meghallgatásra.

14. A Bizottság 2002. december 17-én az ESZAK-Szerződés 65. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/37.956 – „betonvas rúd”-ügy) meghozta a C(2002) 5087 végleges bizottsági határozatot (a továbbiakban: a 2002. évi határozat), amelyben megállapította, hogy számos vállalkozás (közöttük a fellebbezők is) megsértették az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (1) bekezdését, és bírságot szabott ki rájuk. A Törvényszék előtt néhány érintett vállalkozás megtámadta a 2002. évi határozatot.

15. 2007. október 25-i ítéleteiben (a továbbiakban: 2007. évi ítéletek) a Törvényszék megsemmisítette a 2002. évi határozatot.[7] A Törvényszék megállapította, hogy a 17/62 rendelet 3. cikkére és 15. cikkének (2) bekezdésére utalás teljes hiányára tekintettel a hivatkozott határozat az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (4) és (5) bekezdésén alapul. Ezt követően rámutatott, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a valamely jogi aktus jogalapját képező rendelkezésnek a határozat elfogadásakor hatályosnak kell lennie, és megjegyezte, hogy az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (4) és (5) bekezdése 2002. július 23-án lejárt. A Törvényszék tehát arra következtetett, hogy az ESZAK-Szerződés lejártát követően a Bizottság már nem alapozhatta hatáskörét az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (4) és (5) bekezdésére az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (1) bekezdésébe ütköző jogsértés megállapítása és a hivatkozott jogsértést elkövető vállalkozásokkal szembeni bírságkiszabás érdekében.

16. 2008. június 30-i levelében a Bizottság tájékoztatta a fellebbezőket és az egyéb érintett vállalkozásokat, hogy eltérő jogi rendelkezés jogalapként történő igénybevétele mellett újból határozatot kíván hozni. A Bizottság megállapította továbbá, hogy a 2007. évi ítéletek korlátozott hatályára tekintettel az új határozat az érintett vállalkozásoknak 2002-ben küldött kifogásközlésben és kiegészítő kifogásközlésben szereplő bizonyítékokon alapul. Az érintett vállalkozások az arra biztosított határidőn belül benyújtották észrevételeiket.

6 A Szerződés 85. és 86. cikkének végrehajtásáról szóló, [1962. február 6-i] első EGK tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.).

7 2007. október 25-i SP és társai kontra Európai Bizottság ítélet, T-27/03, T-46/03, T-58/03, T-79/03, T-80/03, T-97/03 és T-98/03, EU:T:2007:317; Riva Acciaio kontra Európai Bizottság ítélet, T-45/03, nem tették közzé, EU:T:2007:318; Feralpi Siderurgica kontra Európai Bizottság ítélet, T-77/03, nem tették közzé, EU:T:2007:319; Ferriere Nord kontra Európai Bizottság ítélet, T-94/03, nem tették közzé, EU:T:2007:320.

17. A Bizottság 2009. szeptember 30-án határozatot fogadott el (C(2009) 7492 végleges) az ESZAK-Szerződés 65. cikke alapján folytatott eljárásról (COMP/37.956 – „betonvas rúd”-ügy, újbóli elfogadás). Ezt a határozatot később módosította a 2009. december 8-i C (2009) 9912 végleges határozat.[8] A megtámadott határozatban a Bizottság megállapította, hogy a felperesek megsértették az ESZAK-Szerződés 65. cikkét, és bírságot szabott ki velük szemben.

III – A Törvényszék előtti eljárás és a megtámadott ítélet

18. Az EUMSZ 263. cikk alapján 2010. február 17-én (T-92/10), 2010. február 18-án (T-85/10) és 2010. február 19-én (T-83/10, T-70/10 és T-90/10) benyújtott kereseteikben a fellebbezők a megtámadott határozat megsemmisítését kérték a Törvényszéktől.

19. A Törvényszék 2014. december 9-én valamennyi ügyben ítéletet hozott, és teljesen vagy részlegesen elutasította a kereseteket.

IV – A Bíróság előtti eljárás és a felek kérelmei

20. A 2015. február 19-én (C-85/15 P), 2015. február 20-án (C-86/15 P, C-87/15 P és C-88/15 P) és 2015. február 24-én (C-89/15 P) benyújtott fellebbezésekben valamennyi fellebbező azt kéri, hogy a Bíróság helyezze hatályon kívül a Törvényszék első fokon hozott, őket érintő ítéletét, semmisítse meg a megtámadott határozatot vagy csökkentse az abban kiszabott bírságokat (vagy másodlagosan, utalja vissza az ügyet a Törvényszék elé újbóli vizsgálatra), és a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére. A Riva Fire azt is kéri, hogy a Bíróság mondja ki, hogy hossza miatt a Törvényszék előtti eljárás sértette az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 47. cikkének második bekezdését és az Európai Emberi Jogi Egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. cikkének (1) bekezdését. A Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai ugyancsak kéri, hogy a Bíróság állapítsa meg, hogy megsértették a Charta 47. cikkének második bekezdését és az EJEE 6. cikkének (1) bekezdését, amennyiben annak alapján a Bíróság nem csökkenti a bírságot.

21. A Bizottság valamennyi ügyben azt kéri, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és a fellebbezőt kötelezze a költségek viselésére.

22. A Bíróság elnöke 2016. június 7-i végzésével elrendelte a C-86/15 P és a C-87/15 P ügy egyesítését a szóbeli szakasz lefolytatása és az ítélet meghozatala céljából. A Bíróság a 2016. október 20-i tárgyaláson meghallgatta a fellebbezők és a Bizottság szóbeli előadásait.

V – A jogalapok értékelése

23. Kérelmeikben a fellebbezők hat jogalapot (C-85/15 P), hét jogalapot (C-86/15 P és C-87/15 P egyesített ügyek), kilenc jogalapot (C-88/15 P) és négy jogalapot (C-89/15 P) adtak elő.

24. A jelen indítványomban elsősorban azt a valamennyi fellebbezésben szereplő jogalapot vizsgálom, amely a fellebbezők védelemhez való jogát és a közigazgatási eljárás helyes lefolytatását érinti. Az alább bemutatott indokok alapján úgy vélem, hogy ez a jogalap megalapozott, és ezért hatályon kívül kell helyezni a megtámadott ítéletet, és meg kell semmisíteni a megtámadott határozatot.

25. Amennyiben a Bíróság nem ért egyet a hivatkozott jogalapra vonatkozó értékelésemmel, úgy megvizsgálom a fellebbezők által előterjesztett további jogalapokat is. Legtöbbjüket azonban csupán röviden vizsgálom, mivel nyilvánvalóan elfogadhatatlannak vagy megalapozatlannak tűnnek.

8 A módosító határozattal módosított első határozat a továbbiakban: megtámadott határozat.

A – A védelemhez való jog és a közigazgatási eljárás helyes lefolytatása

26. A fellebbezők azt kifogásolják, hogy a Törvényszék elutasította a védelemhez való joguk és a 773/2004 rendelet számos rendelkezésének megsértésére irányuló kifogásaikat.[9] Jóllehet az egyes fellebbezők érvei némiképp eltérőek,[10] lényegében azzal érvelnek, hogy a Törvényszék nem marasztalta el a Bizottságot, amiért az a megtámadott határozat elfogadása előtt elmulasztotta követni az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben szabályozott eljárást.

27. A Bizottság támogatja a Törvényszék megállapításait. A Bizottság úgy véli, hogy a szóban forgó időszakban hatályos eljárási szabályok alkalmazásával szigorúan betartotta a *tempus regit actum* elvét, és hogy a fellebbezőknek megfelelő lehetőségük volt az ügy valamennyi anyagi és eljárási szempontjára vonatkozó álláspont kifejtésére. A Bizottság rámutat továbbá, hogy a 2002. évi határozat megsemmisítése nem fosztotta meg érvényességüktől a hivatkozott határozat elfogadását megelőző eljárási intézkedéseket, beleértve az ESZAK-Szerződés hatályosságának időtartama alatt tett intézkedéseket is.

28. Mindjárt az elején hasznosnak tűnik emlékeztetni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az 1/2003 rendelet alapján a Bizottság 2002. július 23-át követően is jogosult megállapítani és szankcionálni a vállalkozások között az ESZAK-Szerződés tárgyi és időbeli hatálya alá tartozó ágazatokban megvalósult kartelleket, jóllehet az 1/2003 rendelet rendelkezései kifejezetten nem hivatkoznak az ESZAK-Szerződés 65. cikkére. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha az 1/2003 rendeletnek megfelelően lefolytatott eljárást követően hozták meg az e rendelet 7. cikkének (1) bekezdése és 23. cikkének (2) bekezdése szerinti határozatot.[11] Az 1/2003 rendeletnek való teljes megfelelés – aligha szükséges hozzátennem – a végrehajtására szolgáló 773/2004 rendeletnek való megfelelést is magában foglalja.[12]

29. Mindezek alapján álláspontom szerint megalapozott a fellebbezők erre vonatkozó kérelme. Ahogyan azt a következőkben kifejtem, a megtámadott határozat elfogadása előtt a Bizottság nem követte teljes mértékben az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben szabályozott eljárást. Kétségtelen, hogy számos alapvető jelentőségű eljárási intézkedésre sor került az ESZAK-Szerződés keretében hatályos rendelkezések (és csak e rendelkezések) szerint került sor. Azonban még ha a hivatkozott rendelkezések hasonlóak is, nem egyeznek meg az EUMSZ 101. és 102. cikk alkalmazására meghatározottakkal. Ennek eredményeképpen a Bizottság által a szóban forgó ügyekben folytatott eljárás hátrányosan érintette a tagállami versenyhatóságok eljárásban való részvételi lehetőségeit. Ez a részvétel fontos, és nem lehet elnézni, hogy a Bizottság elmulasztotta annak biztosítását.

1. Követték az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben szabályozott eljárást a 2002. évi határozat megsemmisítése után?

30. A jelen esetben a megtámadott határozat (370) preambulumbekezdésében az szerepel, hogy „az [EUM-Szerződés], valamint a Szerződésből eredő másodlagos jog, különösen az 1/2003 rendelet eljárási szabályaival összhangban fogadták el újból”. Mindenekelőtt azt kell tehát megállapítani, hogy helyes-e ez az állítás.

9 A C-85/15 P ügyben előterjesztett második jogalap, a C-86/15 P és C-87/15 P ügyben előterjesztett első és második jogalap, a C-88/15 P ügyben előterjesztett második jogalap, és a C-89/15 P ügyben előterjesztett első jogalap.

10 Mindenesetre a jelen jogalapban felhozott kérdés egy lényeges eljárási szabály megsértéséből áll, következésképpen pedig a Bíróság hivatalból is vizsgálhatja azt. lásd ebben az értelemben: 2000. március 15-i Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság ítélet, T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 és T-104/95, EU:T:2000:77, 477. és 488. pont.

11 Lásd: 2011. március 29-i ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai ítélet, C-201/09 P és C-216/09. P, EU:C:2011:190, 74. pont; ThyssenKrupp Nirosta kontra Bizottság ítélet, C-352/09. P, EU:C:2011:191, 87. pont.

12 E tekintetben lásd: 1/2003 rendelet 33. cikkének (1) bekezdését és a 773/2004 rendelet (1) preambulumbekezdését.

31. E tekintetben nem vitatott, hogy a 2002. évi határozat megsemmisítését követően a tanácsadó bizottsággal való egyeztetésen kívül nem került sor az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben szabályozott eljárással összhangban álló intézkedésekre. Az 1/2003 rendelet 7. cikkének (1) bekezdésén és 23. cikkének (2) bekezdésén alapuló új határozatot ugyanis azt követően fogadták el, hogy a fellebbezőknek lehetőséget biztosítottak a 2008. június 30-i levél észrevételezésére. A határozat elfogadását megelőzően nem küldtek új kifogásközlést, és nem tartottak új szóbeli meghallgatást.

32. Itt lehet érdemes rámutatni, hogy az 1/2003 rendelet és a 773/2004 rendelet nem biztosít általános kivételt e két intézkedés megtétele alól. Az 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdése szerint a többek között a 7. és 23. cikkben meghatározott határozatok meghozatala előtt a Bizottság az általa lefolytatott eljárás alá vont vállalkozásoknak „lehetőséget nyújt arra, hogy meghallgassák őket a Bizottság által kifogásolt kérdésekkel kapcsolatban”. A Bizottság „csak olyan kifogásokra alapozhatja határozatát, amelyekre az érintett felek megtehették észrevételeiket”. Ugyanezen rendelet 27. cikkének (2) bekezdése szerint „[a]z érintett felek védekezéshez való jogát az eljárás során teljes mértékben tiszteletben kell tartani”. A 773/2004 rendelet 10–14. cikke pedig a Bizottság kifogásközlési kötelezettségéről rendelkezik, valamint arról, hogy kérelemre szóbeli meghallgatást kell lefolytatnia. A hivatkozott rendelkezésekben használt kijelentő mód (a Bizottság „lehetőséget ad”) kétségtelenné teszi e követelmények kötelező jellegét.

33. A Bizottság mindazonáltal úgy véli, hogy mivel a 2002. évi határozat elfogadása előtt sor került hasonló intézkedésekre, a szóban forgó eljárásokban szükségtelenek voltak az 1/2003 rendelet és a 773/2004 rendelet szerinti hivatkozott intézkedések. Álláspontja szerint a 2002. évi határozat megsemmisítése nem érvényteleníti a hivatkozott intézkedéseket. Érvének alátámasztása érdekében a Bizottság a Törvényszék által az ítéletekben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot idézi, különösen a PVC II ítéletet.[13]

34. A PVC II ítéletben a Bíróság elutasította a felperesek védelemhez való joguk megsértésére vonatkozó, azzal indokolt kifogását, hogy a Bizottság az első határozat megsemmisítését követően, az új határozat elfogadása előtt nem folytatott le új szóbeli meghallgatást, és nem tanácskozott ismételten a tanácsadó bizottsággal. A Bíróság különösen az állandó ítélkezési gyakorlatra hivatkozott, amelynek értelmében valamely uniós aktus megsemmisítése nem szükségképpen érinti az előkészítő aktusokat, mivel a megsemmisített aktus pótlására irányuló eljárás főszabály szerint megismételhető pontosan onnantól, hogy a jogellenesség bekövetkezett.[14]

35. Ezzel összhangban megvizsgálandó, hogy a hivatkozott ítélkezési gyakorlat átültethető-e a szóban forgó ügyekre. Álláspontom szerint a hivatkozott ítélkezési gyakorlat két esetben alkalmazható: i. ha a 2002. évi határozat megsemmisítését megelőzően helyesen követték a jelenleg az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben meghatározott eljárást; vagy ii. ha az eltérő eljárási szabályok alapján tett eljárási intézkedések azonosnak tekinthetők az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben megállapítottak szerint megvalósítandókkal. Most ezt a két feltételezést kell ellenőrizni.

2. Követték az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben szabályozott eljárást a 2002. évi határozat megsemmisítése előtt?

36. Mivel a releváns időszakban nem volt hatályos az 1/2003 rendelet és a 773/2004 rendelet, a 17/62 rendelet és a 2842/98 rendelet[15] megfelelő rendelkezéseire kell hivatkozni.

13 A 2002. október 15-i Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ítélet, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P és C-254/99 P, EU:C:2002:582 (a továbbiakban: „PVC II”-ítélet).

14 Lásd: a „PVC II”-ítélet 70–119. pontja, valamint különösen a 73. pont.

15 A[z EUMSZ [101.] és [102.] cikke alapján kezdeményezett eljárásokban a felek meghallgatásáról szóló, 1998. december 22-i bizottsági rendelet (HL L 354., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 4. kötet, 204. o.).

37. A kérdésre azonban nagyon egyértelmű válasz adható. A 2002. évi határozat (352) preambulumbekezdése szerint:

„Ebből a szempontból a 17. rendeletnek az eljárást követő alkalmazása megfelel azon elvnek, miszerint az alkalmazandó eljárásjogi szabályok a szóban forgó intézkedés elfogadásakor hatályban lévő rendelkezések. Ugyanezen tekintetben a Bizottság nem tartotta szükségesnek az első meghallgatás megismétlését, amelyen a tagállamok képviselői nem vettek részt, mivel az ESZAK-Szerződés eljárásjogi szabályai nem írták elő az utóbbiak részvételét. Ezen túlmenően – amint ezt a [2002. június 18-i] közlemény […] kiemeli – az ESZAK-Szerződés alapján érvényesen elfogadott eljárásjogi szabályokat úgy kell tekintetni, hogy azok megfelelnek az ESZAK-Szerződés lejártakor az EK-Szerződésben lefektetett megfelelő eljárásjogi intézkedések feltételeinek. Azt is hangsúlyozni kell, hogy semmiféle alaki kapcsolat nem áll fenn a tagállamok képviselőinek meghallgatására vonatkozó rendelkezések […], valamint a konzultatív bizottsággal való konzultációra vonatkozó rendelkezések […] között”.[16]

38. A Bizottság lényegében ezzel kifejezetten kijelentette, hogy nem követte teljes mértékben a 17/62 rendeletben és a 2842/98 rendeletben meghatározott eljárást. Nem tartotta szükségesnek, mivel az ESZAK keretével összefüggésben tett eljárási intézkedések álláspontja szerint eleget tehetnek a megfelelő EK-rendelkezéseknek.

39. Itt kell ellenőrizni ezen állítások helytállóságát. Előtte azonban meg kell említenem a következőket.

40. Még a 2002. évi határozat elfogadását megelőzően a Bizottság megtett a 17/62 rendelet szerinti bizonyos intézkedéseket. Különösen –a fenti 13. pontban kifejtettek szerint – a Bizottság 2002. augusztus 12-én kiegészítő kifogásokat fogadott el, és 2002. szeptember 30-án a tagállami képviselők jelenlétében sor került a második szóbeli meghallgatásra.

41. Mindazonáltal nem vitatott, hogy a hivatkozott intézkedések csupán az alkalmazandó eljárási rendelkezéseket és a hivatkozott rendelkezésekből fakadó következményeket érintették. Általánosan a kiegészítő kifogásokban és a második meghallgatáson sem vitatták meg az ügyek érdemi szempontjait. Így ha létezett is az EK-szabályok szerinti érvényes eljárás, ez az eljárás csupán az eljárási, nem pedig az érdemi jellegű kérdésekkel foglalkozott.

3. A megtámadott határozat érvényes előkészítő aktusai-e az ESZAK-Szerződés rendelkezései alapján tett eljárási intézkedések?

42. Most azt kell megvizsgálni, hogy az ESZAK keretén belül, a 2002. évi határozat elfogadását megelőzően tett eljárási intézkedések eleget tesznek-e a megfelelő közösségi/uniós rendelkezések követelményeinek, mint azt a Bizottság állítja. Ahogyan ugyanis az a „PVC II”-ítéletben szerepel, kétségtelen, hogy a szóban forgó ügyekben alapvetően érvényesek maradnak a 2002. évi határozat meghozatalát megelőzően tett eljárási intézkedések.

43. Mivel legnagyobbrészt az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (4) és (5) bekezdésén alapuló határozat elfogadása érdekében került sor a Bizottság által hivatkozott eljárási intézkedésekre, azt kell ellenőrizni, hogy azok tekinthetők-e „előkészítő aktusoknak”[17] az 1/2003 rendelet 7. cikkének (1) bekezdésén és 23. cikkének (2) bekezdésén alapuló határozat elfogadása érdekében.

44. Álláspontom szerint nem. Valóban, néhány jelentős eltérést látok a Bíróság által a „PVC II” -ítéletben vizsgált helyzet és a jelen helyzet között.

16 Lásd a 2007. évi ítéletek 20. pontját.

17 Az 1998. november 12-i Spanyol Királyság kontra Bizottság ítéletből, C-415/96, EU:C:1998:533, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

45. Először, az előbbi ügyben a Bíróság két olyan egymást követő határozatot vizsgált, amelyek jogalapja azonos volt, és amelyek lényegében megegyeztek. Az ítélet 98. pontja kifejezetten irányadó e tekintetben, és a következőket tartalmazza: „egy versenyjogi határozat megsemmisítését követően, amennyiben a Bizottság úgy dönt, hogy a megállapított jogellenességet vagy jogellenességeket orvosolja, és e jogellenességek nélküli, a korábbival egyébként megegyező határozatot hoz, e határozat ugyanazon kifogásokat érinti, melyekkel kapcsolatban a vállalkozások már megtették észrevételeiket”. A szóban forgó ügyekben azonban a megtámadott határozat nem „egyezik meg” a Törvényszék által megsemmisített korábbi határozattal. A két határozat jogalapja eltérő jogi rendelkezés, amely két, bevallottan hasonló és egymással közeli viszonyban álló, de ugyanakkor egymástól eltérő szabálycsoporthoz tartozik.

46. Ez nem apróság. Az uniós Szerződésekkel létrehozott, a hatáskör-átruházás elvén alapuló rendszerben az intézmények jogi aktusa megfelelő jogalapjának a megválasztása alkotmányos jelentőségű. E választás határozza meg, hogy az Unió hatáskörrel rendelkezik-e a fellépésre, és ha igen, milyen célból és milyen eljárás betartása mellett járhat el.

47. Amikor a Bizottság elfogadta a megtámadott határozatot, az 1/2003 rendelettel és a 773/2004 rendelettel ráruházott hatásköröket gyakorolta. Ez eltér az ESZAK-Szerződés által annak lejárta előtt ráruházott hatásköröktől. Ahogyan említettem, igaz ugyan, hogy a két rendszer nagyban hasonlít egymáshoz, mégsem egyeznek meg. Az egyik vagy másik hatáskörcsoport gyakorlásának meghatározott jogi következményei lehetnek: például a Bizottság által kiszabható bírság felső határa – ezt a kérdést hosszasan vitatták a Bizottság előtti eljárásban és elsőfokon. Nyilvánvaló, hogy más következmények is lehetnek.

48. 2008. június 30-i levelében a Bizottság lebecsülte e kérdés fontosságát, amikor megállapította, hogy a 2002. évi határozat megsemmisítése korlátozott következményekkel járt, és pusztán eltérő jogalap igénybevételét követelte meg. Ennek helytállóságára tekintet nélkül a fellebbezők más álláspontot képviseltek, és vélhetően kifejthették érveiket az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben meghatározott eljárással összefüggésben. Úgy tűnik számomra, hogy valamely jogi aktus jogalapjának megváltoztatása aligha tekinthető olyan „jogellenesség orvoslásának”, mint amellyel a Bíróság a „PVC II”-ítéletben foglalkozott.

49. Másodszor, és ez fontosabb, ahogyan a fenti 38. pontban említettem, nem került sor olyan – a 17/62 rendeletnek és a 2842/98 rendeletnek a jelenleg az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben megtalálható megfelelő rendelkezései alapján lefolytatott – eljárásra, amelyet a Bizottság folytathatott volna azért, hogy *azonnal* rátérhessen az új határozat elfogadására. Másként fogalmazva, nem vitatható, hogy a 2002. évi határozat elfogadása előtt nem folytatták le teljesen és következetesen a 17/62 rendelet és a 2842/98 rendelet szerinti eljárást.

50. Ezzel összefüggésben érdemes lehet rámutatni, hogy az 1/2003 rendelet „Átmeneti rendelkezések” című 34. cikkének (2) bekezdése szerint: „E rendelet alkalmazásának céljaira a 17. rendelet […] értelmében tett eljárási intézkedések továbbra is érvényben vannak.”[18] Nem hivatkozik kifejezetten az ESZAK-Szerződés rendelkezései alapján tett intézkedésekre azon tény ellenére, hogy a hivatkozott szerződés lejárta csupán néhány hónappal előzte meg az 1/2003 rendelet elfogadását.

51. Mindezek alapján a fellebbezők azzal érvelnek, hogy új kifogást kellett volna közölni a megtámadott határozat elfogadása előtt.

18 Hasonló szabály jelenik meg a 773/2004 rendelet „Átmeneti rendelkezések” című 19. cikkében.

52. E tekintetben ismét megjegyzem, hogy a 2002. augusztus 12-i kiegészítő kifogásközlés hivatkozott a 17/62 rendeletre, de csupán a megfelelő jogalap megválasztásával és az abból fakadó egyéb kérdésekkel foglalkozott. Talán érvelhetnénk azzal, hogy az eredeti, 2002. március 26-i kifogásközlés, amelyet kiegészített a 2008. június 30-i levél, eleget tehet az 1/2003 rendelet követelményeinek.

53. Egyrészt igaz, hogy a Bíróság több alkalommal hangsúlyozta a kifogásközléseknek a versenyszabályok megsértése miatt indított eljárásokban betöltött kulcsfontosságú szerepét, és *lényeges eljárási biztosítékként* hivatkozott erre az aktusra, amely gondoskodik a vállalkozások védelemhez való jogának biztosításáról.[19] Másrészt azonban úgy tűnik, nincs nagy különbség az ESZAK-Szerződés szerinti szabályok és az közösségi/uniós szabályok alapján elfogadott kifogásközlések között. Továbbá, bár a 2008. június 30-i levél hivatalosan nem viselte a „kiegészítő kifogásközlés" címet, a velük szemben emelt kifogásokról értesítette az érintett feleket (még ha csupán azáltal is, hogy hivatkozott a korábbi kifogásközlésre), és újabb lehetőséget nyújtott számukra az észrevételek megtételére, ahogyan azt az 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdése és a 773/2004 rendelet 10. cikkének (1) bekezdése előírja.

54. Ettől függetlenül nem kell tovább vizsgálni, hogy a Bizottság közölt-e kifogást az 1/2003 rendelet és a 773/2004 rendelet rendelkezéseivel összhangban, mivel mindenesetre egyértelmű, hogy az ESZAK-Szerződés alapján tett eljárási intézkedések legalább egyike nem egyeztethető össze a közösségi/uniós szabályok követelményeivel.

55. A 773/2004 rendelet 12. cikkével összhangban a Bizottság szóbeli meghallgatás keretében lehetőséget ad érveik kifejtésére azoknak a feleknek, akikhez kifogásközlést intéz, amennyiben a felek ezt kérik. Új kiegészítő kifogásközlés hiányában a Bizottság lényegében megfosztotta a feleket az ilyen meghallgatás kérésére irányuló joguktól. A fentieknek megfelelően nem vitatott, hogy a megtámadott határozat elfogadása előtt nem került sor új meghallgatásra.

56. A szóbeli meghallgatás azonban az uniós versenyszabályok végrehajtására irányuló uniós jogi rendszer nagy jelentőségű eljárási intézkedése. Ennek egyik fő oka, hogy a 773/2004 rendelet 14. cikke szerint a tagállamok versenyhatóságait meghívják a szóbeli meghallgatásra. A szóbeli meghallgatáson való részvételük nem pusztán formalitás, mivel e hatóságok képviselői annak a tanácsadó bizottságnak a tagjai, amellyel az 1/2003 rendelet 14. cikkének (1) bekezdése szerint a Bizottságnak egyeztetnie kell az ugyanezen rendelet többek között 7. és 23. cikke alapján hozott bármely határozat előtt. A Bizottság érvelésének megfelelően igaz ugyan, hogy e két eljárási intézkedés között nem áll fenn közvetlen kapcsolat, mégis vitathatatlan, hogy az első igen jelentős a második tekintetében.

57. Így a fellebbezőknek lehetőséget kellett volna biztosítani arra, hogy a tagállami versenyhatóságok képviselőinek jelenlétében szóban előterjesszék észrevételeiket a Bizottság határozattervezetével kapcsolatban. Nem zárható ki annak lehetősége, hogy legalább bizonyos mértékben eltérő eredménnyel járt volna az eljárás, mivel a hivatkozott hatóságok befolyásolhatták volna a Bizottságot a tanácsadó bizottságon keresztül, amely egyeztetett a megtámadott határozat elfogadását megelőzően. Ahogyan azt az 1/2003 rendelet 14. cikkének (5) bekezdése tartalmazza, a Bizottság „a legteljesebb mértékben figyelembe veszi a tanácsadó bizottság által adott véleményt. A Bizottság tájékoztatja a tanácsadó bizottságot arról, hogyan vette figyelembe véleményét." Hozzátenném, hogy a tanácsadó bizottság szerepe – ahogyan azt az 1/2003 rendelet (19) preambulumbekezdése tanúsítja – különösen fontos a decentralizált végrehajtás 1/2003 rendelet hatálybalépésével létrehozott rendszerében.

19 E tekintetben lásd: 2015. március 5-i Bizottság és társai kontra Versalis és társai ítélet, C-93/13 P és C-123/1 P, EU:C:2015:150, 93–95. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

58. Döntő módon maga a Törvényszék ismerte el, hogy a tagállamok versenyhatóságainak képviselői részvételével a 2002. évi határozat elfogadását megelőzően tartott szóbeli meghallgatás nem foglalkozott az ügy érdemével, csupán az ESZAK- és az EK-Szerződések feltételezett jogsértésekkel kapcsolatos időbeli hatályával.[20] Ezzel összhangban a 2002. évi határozat elfogadását megelőzően tartott szóbeli meghallgatások – ellentétben azzal, amit a Törvényszék megállapított – nem tekinthetők úgy, hogy teljesítik a 773/2004 rendelet 14. cikke szerinti követelményeket.

59. A tagállamok – különösen Olaszország – versenyhatóságait – a meghallgatás és a tanácsadó bizottság munkája során egyaránt – jobban bevonó vita álláspontom szerint annál is megfelelőbb lett volna a jelen esetben, mivel a feltételezett jogsértések csak egyetlen tagállam, nevezetesen Olaszország területét érintik. Ezen túlmenően nem gondolom, hogy az ilyen alaki követelmény rendkívüli súlyú vagy időigényű terhet rótt volna a Bizottságra.

60. Nyilvánvalóan lényegtelen az a tény, hogy a Bizottság – a Törvényszék által a megtámadott ítéletben használt kifejezéssel élve – egyéb eszközökkel „teljeskörűen tájékoztatta" a hivatkozott hatóságokat az ügy menetéről.[21] A Bizottság nem folytathat olyan *sui generis* eljárást, amely nem hivatalosan érinti a tagállamok versenyhatóságait, ahelyett, hogy megfelelne az uniós jogban az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben meghatározott eljárásnak.

61. A fentiek alapján úgy vélem, hogy a Bizottság által a megtámadott határozat elfogadásakor követett eljárás nem áll összhangban az 1/2003 rendelet és a 773/2004 rendelet rendelkezéseivel. Különösen úgy vélem, hogy megsértették a 773/2004 rendelet 12. cikkének (1) bekezdését, és következésképpen a fellebbezők védelemhez való jogát.

62. A fentiek alapján arra következtetek, hogy a megtámadott ítéletek tévedtek, amikor elutasították a fellebbezők e tárgyra irányuló kérelmeit, ezért hatályon kívül kell helyezni azokat, és meg kell semmisíteni a megtámadott határozatot.

B – A többi előterjesztett jogalap

63. Amennyiben a Bíróság nem ért egyet a jogalapokra vonatkozó, fent kifejtett értékelésemmel, úgy vélem, hogy a Bíróságnak teljes mértékben el kell utasítania a fellebbezéseket, egyetlen (korlátozott) kivétellel, amely a Ferriere Nord fellebbezésére vonatkozik. A következőkben csupán a fellebbezésekben felvetett három kérdést vizsgálok meg részletesebben. Legtöbbjüket azonban csupán röviden vizsgálom, mivel – ahogyan azt fent kifejtettem – nyilvánvalóan elfogadhatatlannak vagy megalapozatlannak tűnnek.

1. A Törvényszék előtti eljárás túlzott időtartama

64. A Ferriere Nord kivételével valamennyi fellebbező foglalkozik az első fokú eljárás hosszával.[22] Hangsúlyozzák, hogy az egész eljárás majdnem öt éven át tartott, és rámutatnak, hogy három év és két hónap telt el az írásbeli szakasz lezárása és a szóbeli szakasz megnyitása között. Álláspontjuk szerint a Törvényszék nem hozott észszerű időn belül ítéletet az ügyükben, és ezzel megsértette a Charta 47. cikkének második bekezdését és az EJEE 6. cikkének (1) bekezdését. A Feralpi, a Valsabbia és az

20 Lásd: 2014. december 9-i Alfa Acciai kontra Bizottság ítélet, T-85/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1037, 148. pont.

21 Lásd: 2014. december 9-i Alfa Acciai kontra Bizottság ítélet, T-85/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1037, 149. pont.

22 A C-85/15 P ügyben előterjesztett hatodik jogalap, a C-86/15 P és C-87/15 P ügyben előterjesztett negyedik jogalap. A C-89/15 P ügyben a Riva Fire nem jogalapként hivatkozik erre, hanem „járulékos kérelemként".

Alfa Acciai ezért azt kéri, hogy a Bíróság csökkentse a velük szemben kiszabott bírságot, a Baustahlgewebe-ítélettel [23] összhangban. Másodlagosan e fellebbezők azt kérik, hogy a Bíróság állapítsa meg, hogy hossza miatt a Törvényszék előtti eljárás sértette az Charta 47. cikkének második bekezdését és az EJEE 6. cikkének (1) bekezdését. A Riva Fire ugyanezt kéri a Bíróságtól.

65. Úgy vélem, hogy nem kell helyt adni e kérelmeknek. Először, a bírságcsökkentésre irányuló kérelmek tekintetében a következő észrevételeket teszem:

66. Ahogyan azt a fellebbezők maguk is elismerik, a Bíróság számos ítéletében tisztázta az azon magánszemélyek rendelkezésére álló jogorvoslatokat, akik úgy vélik, hogy az Európai Unió Bírósága (vagyis a Bíróság mint intézmény), vagy pontosabban valamelyik bírósági tanácsa megsértette az észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jogukat. E jog Törvényszék általi feltételezett megsértésével szembesülve a Bíróság a Der Grüne Punkt ítéletben és a Gascogne Sack ítéletben megállapította, hogy amennyiben semmi nem utal arra, hogy az eljárás elhúzódása hatással volt az ítélet kimenetelére, úgy az észszerű időn belüli ítélethozatal elmulasztása nem vezet a kérdéses ítélet hatályon kívül helyezéséhez. A Bíróság megállapította továbbá, hogy a fellebbező pusztán az észszerű időn belüli határozathozatal elmulasztásának indokával nem kérdőjelezheti meg újból a bírság érvényességét vagy összegét, miközben a Bíróság az ezen bírság összegével és a szankcionált magatartással kapcsolatban a Törvényszék által tett megállapítások ellen irányuló jogalapok összességét elutasította. [24]

67. A Bíróság azt is kifejtette, hogy gyakorlati és pergazdaságossági okok igazolták a Baustahlgewebe-ítéletét, de főszabály szerint az észszerű időn belüli határozathozatal Törvényszék általi elmulasztásából eredő kár megtérítése iránti kérelmet nem lehet fellebbezés formájában közvetlenül a Bíróság elé terjeszteni. Az ilyen kérelmet az EUMSZ 268. és 340. cikk alapján magához a Törvényszékhez kell benyújtani. [25]

68. Úgy tűnik számomra, hogy a Bíróság lényegében túllépett a Baustahlgewebe-ítéleten. A jelen ügyekben mindenesetre nem látom okát annak, hogy igazolható lenne visszatérni a hivatkozott ítélethez – amennyiben kivételes körülmények között továbbra is alkalmazandó lenne.

69. A fellebbezők azzal érvelnek, hogy a jelen ügyekben azért lenne megfelelő követni a Baustahlgewebe-ítéletet, mert a Törvényszék előtti elhúzódó eljárás volt az utolsó szakasza a teljes eljárásnak, amely magában foglalt két Bizottság előtti közigazgatási szakaszt, [26] és az uniós bíróságok előtti további eljárásokat.

70. Szerencsétlen helyzetben találhatják magukat a fellebbezők, de semmi esetre sem kivételes helyzetben. A fellebbezőkhöz hasonló helyzetben lévő vállalkozások számára annak a lehetősége, hogy esetüket egynél többször vizsgálják az uniós igazgatási hatóságok és adott esetben az uniós bíróságok, annak a természetes következménye, hogy a szerződések megfogalmazói és az uniós jogalkotó hogyan alakították ki az ezen a területen működő irányítási rendszert. Valójában a hatáskörrel rendelkező hatóság végső határozathozatalát megelőző, számos (valóban esetenként időigényes) eljárási intézkedés végrehajtására irányuló követelmény nem csupán a helyes kimenetelnek, hanem magának az eljárás tisztességes voltának biztosítására is szolgál.

71. A teljes közigazgatási és igazságszolgáltatási eljárás hossza legfeljebb olyan elem, amelyet az uniós bíróságok figyelembe vehetnek az EUMSZ 268. cikk alapján indított eljárásokkal összefüggésben annak megállapításakor, hogy a fellebbezők jogosultak-e, és ha igen, milyen összegű kártérítésre az EUMSZ 340. cikkének (2) bekezdése alapján.

23 1998. december 17-i Baustahlgewebe kontra Bizottság ítélet, C-185/95 P, EU:C:1998:608.

24 2009. július 16-i Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-385/07 P, EU:C:2009:456, 190–196. pont; 2013. november 26-i Gascogne Sack Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 81–85. pont.

25 2013. november 26-i Gascogne Sack Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 86–89. pont.

26 Mellékesen megjegyzem, hogy a Bizottság előtt folyó első és második eljárás is viszonylag gyors volt (lásd a jelen indítvány fenti 13–17. pontját).

72. Így arra következtetek, hogy feltételezéseik érdemére tekintet nélkül a Bíróságnak el kell utasítania a Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai velük szemben kiszabott bírság csökkentésére irányuló kérelmét. Ami végül a fellebbezők arra irányuló kérelmét illeti, hogy a Bíróság pusztán állapítsa meg az ilyen jogsértés megtörténtét, azt javaslom, hogy a Bíróság utasítsa el ezt a kérelmet is.

73. Igaz, hogy a Bíróság számos ügyben megállapította, hogy ha az előtte folyamatban lévő ügyben – anélkül, hogy a feleknek e tekintetben adatokkal kellene szolgálniuk – nyilvánvaló, hogy a Törvényszék kellően súlyosan megszegte az ügy észszerű időn belüli elbírálására irányuló kötelezettségét, a Bíróság ezt megállapíthatja ítéletében.[27]

74. Nem győz meg a Bíróság hivatkozott ügyekben képviselt megközelítése. Azokban az ügyekben a Bíróság a feltételezett jogsértésért felelős fél meghallgatása nélkül hozott ítéletet: a fellebbezési eljárásban részt vevő másik fél ugyanis a Bizottság volt, nem az Európai Unió Bírósága. Ahogyan azonban a Törvényszék újabban megerősítette, amikor elképzelhető, hogy az Európai Unió Bírósága, vagy pontosabban valamelyik bírósági tanácsa megsértette az észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jogot, akkor erre irányuló kereset esetén a hivatkozott intézményt kell alperesként megjelölni.[28] Egyetértek. A Bíróság már 1973-ban megállapította, hogy „amikor a[z Unió] valamelyik intézményének jogi aktusa miatt a[z Uniót szerződésen kívüli felelőssége alapján] felelősségre vonják, a[z Uniót] az uniós bíróság előtt az az intézmény képviselje vagy azok az intézmények képviseljék, amely vagy amelyek ellen a felelősségre vonást eredményező ügyet felhozták.”[29] Mindezek után kizárólag a feltételezett jogsértésért felelős intézmény lehet az, akinek hatásköre és érdemi lehetősége is van a védelmére szolgáló jogi és ténybeli érvek előadására.

75. Úgy tűnik tehát számomra, hogy csak akkor releváns a Bíróság fellebbezők által hivatkozott ítélkezési gyakorlata – amelynek a Bíróság általi jövőbeni követését nem támogatom –, ha olyan igazán kivételes körülményekre korlátozódik, amelyek közepette az eljárás időtartama annyira nyilvánvalóan és megkérdőjelezhetetlenül észszerűtlen, hogy az objektíve semmilyen körülmények között nem igazolható. Az ilyen kivételes esetektől eltekintve az észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog megsértésére hivatkozó keresetet szükségszerűen csak olyan kontradiktórius eljárást követően lehet elbírálni, amelyben az alperesnek lehetővé tették ellenérveinek előterjesztését, és adott esetben az azt alátámasztó bizonyítékok bemutatását. Ahogyan azt a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata megállapítja, „az eljárás időtartamának [észszerű] jellegét az egyes ügyek sajátos körülményeinek figyelembevételével – különös tekintettel a jogvitának az érintett szempontjából felmerülő tétjére, az ügy bonyolultságára és a felperes, valamint az illetékes hatóságok magatartására – kell megállapítani”.[30] Úgy tűnik számomra, hogy a legtöbb esetben semmi esetre sem egyszerű és könnyen kivitelezhető gyakorlat a valamennyi körülményre kiterjedő ilyen értékelés.

76. Mindezek alapján hangsúlyoznom kell, hogy bár jelentős, mégis nem szükségszerűen észszerűtlen a szóban forgóhoz hasonló ügycsoportok közel öt év alatt történő megítélése. Annál inkább igaz ez, mivel a Bizottság és az uniós bíróságok előtt inkább összetett jogi helyzetre utal a betonvas rudak piacán kialakult kartell bonyolult és hosszú története.

27 2013. november 26-i Gascogne Sack Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-40/12 P, EU:C:2013:768; 2014. november 12-i Guardian Industries and Guardian Europe kontra Bizottság ítélet, C-580/12 P, EU:C:2014:2363; 2016. június 9-i CEPSA kontra Bizottság ítélet, C-608/13 P, EU:C:2016:414; 2016. június 9-i Repsol Lubricantes y Especialidades és társai kontra Bizottság ítélet, C-617/13 P, EU:C:2016:416.

28 Lásd többek között: 2015. január 6-i Kendrion kontra Bíróság végzés, T-479/14, nem tették közzé, EU:T:2015:2; 2015. január 9-i Marcuccio kontra Európai Unió végzés, T-409/14, nem tették közzé, EU:T:2015:18; 2015. február 13-i Aalberts Industries kontra Európai Unió végzés, T-725/14, nem tették közzé, EU:T:2015:107.

29 1973. november 13-i Werhahn Hansamühle és társai kontra Tanács és Bizottság ítélet, 63/72–69/72, EU:C:1973:121, 7. pont; helybenhagyta a 2004. március 23-i Ombudsman kontra Lamberts ítélet, C-234/02 P, EU:C:2004:174.

30 Lásd többek között: 1998. december 17-i Baustahlgewebe kontra Bizottság ítélet, C-185/95 P, EU:C:1998:608, 29. pont; „PVC II”-ítélet, 210. pont.

77. Mindezeken túlmenően, ellentétben a fellebbezők érveivel, az írásbeli szakasz lezárása és a szóbeli szakasz megnyitása között eltelt három év és két hónap nem utal arra, hogy a Törvényszék tétlen volt ezen időszakban. Köztudott, hogy ebben az időszakban számos eljárási intézkedésre kerül sor, jóllehet a felek számára ez nem feltétlenül nyilvánvaló. Meglehetősen szkeptikus vagyok a tekintetben, hogy a Törvényszék tétlenségeként értelmezhetnénk az írásbeli szakasz lezárása és a szóbeli szakasz megnyitása között eltelt időszak hosszát.[31] Általánosabban kifejezve, művinek tűnik számomra az általános eljárás különböző szakaszokra bontása annak érdekében, hogy e szakaszok hossza egymástól „steril körülmények között" különválasztva legyen értékelhető: megfelelőbb hivatkozási pontnak tűnik számomra az eljárás teljes időtartama.

78. Úgy vélem ezért, hogy a szóban forgó ügyekben a Bíróság nincs a fenti 73. pontban bemutatott helyzetben. Ezekben az ügyekben a feleknek kontradiktórius eljárásban további adatokkal kellene szolgálniuk ahhoz, hogy a Bíróság határozatot tudjon hozni a Törvényszék előtti eljárás időtartamának észszerűtlen jellegéről.[32]

79. Következésképpen el kell utasítani ezt a jogalapot. Amennyiben a fellebbezők úgy vélik, hogy ügyük elbírálása során a Törvényszék megsértette a Charta 47. cikkének második bekezdését, úgy az EUMSZ 268. cikk és 340. cikk második bekezdése alapján az Unió szerződésen kívüli felelősségére hivatkozva terjeszthetik elő kártérítési keresetüket.

2. Ismétlődő jogsértés

80. *Hetedik jogalapjával* a Ferriere Nord azzal érvel, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor elutasította az arra irányuló kérelmét, hogy jogellenes volt a bírság ismétlődő jogsértés miatti növelése, mivel a Bizottság 2002. március 26-i kifogásközlésében nem hivatkozott kifejezetten erre a súlyosító körülményre. A Bizottság pusztán megállapította, hogy a bírság megállapítása során figyelembe vette az összes enyhítő és súlyosító körülményt, valamennyi vállalkozás magatartására tekintettel. Az ilyen bizonytalan megállapítás a Ferriere Nord szerint nem alkalmas arra, hogy lehetővé tegye a vállalkozás számára védelemhez való jogának gyakorlását.

81. *Nyolcadik jogalapjával* továbbá a Ferriere Nord azt a megállapítást rója fel a Törvényszéknek, hogy a hivatkozott súlyosító körülmény felülvizsgálata során figyelembe vett időszak az első jogsértés Bizottság általi megállapítása és az új jogellenes magatartás ugyanazon vállalkozás általi megkezdése közötti időszak. A Ferriere Nord ellenben úgy véli, hogy ennek az időszaknak az első jogsértés befejezésének napján kell kezdődnie. Az ő esetében ez azt jelentené, hogy mintegy 13 év telt el az első és a második jogsértés között. Azzal érvel, hogy ezen időszak hosszára tekintettel nem lehetetlen, hogy a vezetősége nem ismerte az első bizottsági határozatot, és így az *in dubio pro reo* elvvel összhangban nem lett volna szabad súlyosító körülményként alkalmazni a visszaesést.

82. *Kilencedik jogalapjával* végül a Ferriere Nord azzal érvel, hogy – ha a Bíróság helyt ad a negyedik jogalapjának[33] – a jogsértést a megtámadott határozatban feltételezettnél kevéssé súlyosnak kell tekinteni. Amennyiben ez igaz, úgy a Törvényszék tévesen értelmezte és alkalmazta az arányosság elvét: aránytalannak tűnik a kevésbé súlyos magatartás esetében a bírság 50%-kal való növelése.

83. A *nyolcadik jogalappal* kezdek.

31 Az ügy elbírálására hatáskörrel rendelkező bírósági tanács dönthet úgy, hogy a tárgyalást megelőzően a lehető legnagyobb mértékben „előkészíti" az ügyet, vagy ellenkezőleg, úgy, hogy az írásbeli szakasz lezárásához közeli időpontban tart tárgyalást, a munka jelentős részét a tárgyalás után befejezve. Az e lehetőségek közötti választás több tényezőtől függhet: az ítélkező bírósági tanácsban ülésező bírók munkamódszerétől, az adott pillanatban őket terhelő munka mennyiségétől, valamint az egyes ügyek különös jellemzőitől (például attól, hogy több kérdés vár-e megválaszolásra a tárgyaláson). Nyilvánvaló, hogy az írásbeli és a szóbeli szakasz közötti rövid időszak kevésbé segít a feleken, ha azt követően különösen hosszúra nyúlik az ítélethozatal.

32 A 2016. szeptember 14-i Trafilerie Meridionali kontra Bizottság ítélet, C-519/15 P, nem tették közzé, EU:C:2016:682, 68. pont.

33 A hivatkozott jogalap a Ferriere Nord jogsértésben való részvételének jellegére és időtartamára vonatkozik: lásd a jelen indítvány 117. pontját.

84. Először is emlékeztetek arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértések közkeletűen „visszaesésként” ismert ismétlődése azon tényezők között szerepel, amelyeket az uniós versenyjogi szabályok jogsértés súlyának elemzése során figyelembe kell venni a jogsértőre kiszabandó bírság összegének meghatározása során.[34] A Törvényszék szerint ennek oka, hogy „az ismétlődő jogsértés azt bizonyítja, hogy a korábban kiszabott szankció nem rendelkezett kellő visszatartó erővel”[35]. A visszaesés ezzel összhangban általánosan igazolja a magasabb bírságokat,[36] amelynek célja, hogy az elkövető a jövőben megváltoztassa magatartását.[37]

85. A Bíróság mindazonáltal azt is egyértelművé tette, hogy a jogbiztonság és az arányosság elvének tiszteletben tartása érdekében nem lehet automatikus a vállalkozásra kiszabott bírság visszaesés miatti növelése. Ezzel összefüggésben a Bizottságnak figyelembe kell vennie az egyes ügyek összes körülményét, különösen a vizsgált jogsértés és a versenyszabályok korábbi megsértése között eltelt időt.[38]

86. Mindezek alapján megalapozatlannak tűnik a Ferriere Nord *nyolcadik jogalapja*. Először, úgy vélem, hogy a Törvényszék által a kérdéses időszak kiszámítása során alkalmazott módszer – az első jogsértés Bizottság általi megállapítása, és az új jogsértő magatartás azonos vállalkozás általi megkezdése között eltelt idő – helyes, a megtámadott ítélet 342. és 343. pontjában kifejtett okok miatt: az ismétlődő jogsértés szükségszerűen megköveteli a korábbi jogsértés Bizottság általi megállapítását, és az EUMSZ 101. cikket vagy az EUMSZ 102. cikket sértő magatartás kezdetével jön létre. Így a Törvényszék helyesen állapította meg, hogy a jelen ügyben 4 évnél rövidebb volt a kérdéses időszak.

87. Másodszor, lényegtelen a tény, hogy a társaság jelenlegi vezetőségéhez tartozó egy vagy több személy figyelmen kívül hagyhatta a hivatkozott határozat létezését vagy az abból fakadó jogi következményeket.[39] Azzal kezdem, hogy alig hihető, hogy a Ferriere Nord felső vezetése nem ismerte a korábbi bizottsági határozatot. Egyrészt a Bizottság a meghallgatáson hivatkozott a megtámadott határozatban szereplő iratra, amelyből kiderült, hogy 1997-ben a Ferriere Nord vezetősége tudott a korábbi bizottsági határozatról, valamint az új és folyamatban lévő jogsértésről. A Ferriere Nord nem vitatta ezt. Másrészt, a 89/515/EGK határozatot[40] a Ferriere Nord 1997 júliusában befejezett eljárásokban támadta meg a Bíróság előtt.[41] Ezzel összefüggésben érdemes lehet rámutatni, hogy a pénzügyi kimutatásokhoz a társaságoknak közzé kell tenniük a pereskedésekből származó várható veszteségeket és bírságokat magában foglaló függő kötelezettségeket.[42] Úgy tűnik tehát számomra, hogy nem lehet, hogy egy gondos és körültekintő üzletember figyelmen kívül hagyta volna a korábbi határozatot, és nem is szabadna figyelmen kívül hagynia azt.

34 E tekintetben lásd: 2004. január 7-i Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P, EU:C:2004:6, 91. pont; 2007. február 8-i Groupe Danone kontra Bizottság ítélet, C-3/06 P, EU:C:2007:88, 26., 29. és 39. pont; 2010. június 17-i Lafarge kontra Bizottság ítélet, C-413/08 P, EU:C:2010:346, 61–65. pont.

35 2012. június 27-i YKK és társai kontra Bizottság ítélet, T-448/07, nem tették közzé, EU:T:2012:322, 211. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

36 Lásd például: OECD, a versenyjog tiszteletben tartásának előmozdításáról szóló kerekasztal – a Titkárság jelentése, DAF/COMP(2011)4 2001. június 1., 2. pont.

37 2007. február 8-i Groupe Danone kontra Bizottság ítélet, C-3/06 P, EU:C:2007:88, 39. pont.

38 2007. február 8-i Groupe Danone kontra Bizottság ítélet, C-3/06 P, EU:C:2007:88, 39. pont, 2010. június 17-i Lafarge kontra Bizottság ítélet, C-413/08 P, EU:C:2010:346, 69. és 70. pont.

39 A Bíróság nem zárta ki, hogy a „vállalkozás szerkezeti átalakulása” figyelembe vehető a visszaesés mint súlyosító körülmény alkalmazásának felülvizsgálatakor (lásd: a 2015. március 5-i Bizottság és társai kontra Versalis és társai ítélet, C-93/13 P és C-123/13 P, EU:C:2015:150, 97. pont). A Bíróság azonban eltérő, olyan összefüggésben hivatkozott erre, amely során a Bizottság olyan jogi személy esetén alkalmazta a visszaesést mint súlyosító körülményt, amely nem volt az első jogsértésre irányuló eljárás alanya. Másként fogalmazva, úgy tűnik, hogy a Bíróság vállalkozáscsoporton belüli változásokra hivatkozik, nem pedig az azonos társaság vezetésében bekövetkezett változásokra. Utóbbi helyzetben az esetleges strukturális változások súlya kevéssé jelentős az előbbi helyzethez képest.

40 Az [EUMSZ 101. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.553 – „hegesztett dróthálók”-ügy) 1989. augusztus 2-án hozott bizottsági határozat (HL 1989. L 260., 1. o.).

41 Lásd: az 1995. április 6-i Ferriere Nord kontra Bizottság ítélet, T-143/89, EU:T:1995:64 valamint a fellebbezés nyomán az 1997. július 17-i Ferriere Nord kontra Bizottság ítélet, C-219/95 P, EU:C:1997:375.

42 Például az általánosan elfogadott számviteli elvek (GAAP) szerint a „várható”, „észszerűen felmerülő” esetleges veszteséget a veszteség becslésében kell szerepeltetni. Hasonló szabályok érvényesek a nemzetközi beszámoló készítési standardokban (IFRS) is.

88. Ennél azonban még fontosabb, hogy a vezetésről általában feltételezzük, hogy ismeri a vállalkozás piacon tanúsított – vagy a közelmúltban tanúsított – magatartását. Alaptalan a feltételezés, hogy valamely vállalkozás pusztán azon tény miatt mentesül a felelősség alól, hogy vezetősége figyelmen kívül hagyhatott bizonyos magatartást. A vállalkozásoknak jogi felelősséget kell vállalniuk múltbéli és jelenlegi magatartásukért, függetlenül attól, hogy a vezetésükben (vagy a társaság valamely szervében) részt vevő bizonyos személyek tudnak-e a vállalkozás néhány tanúsított konkrét magatartásáról. Ezzel összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy a jelen ügyek többek között a Ferriere Nordra, nem pedig a hivatkozott társaságban bizonyos pozíciót betöltő személyekre kiszabott bírságokkal foglalkoznak.

89. A következőkben a *hetedik jogalap* tekintetében rámutatok, hogy a kifejezetten a visszaeséssel mint súlyosító körülménnyel foglalkozó Versalis-ítéletben a Bíróság egyértelművé tette, hogy amennyiben a Bizottság a hivatkozott súlyosító körülményre kíván hivatkozni egy versenyjogi jogsértést elkövető jogi személlyel szemben, „a kifogásközlésnek tartalmaznia kell minden olyan tényezőt, amely lehetővé teszi e jogi személy számára a védekezést”. A Bíróság megállapította továbbá, hogy a Bizottságnak már a kifogásközlésben bizonyítania kell a hivatkozott súlyosító körülmény alkalmazási feltételei teljesülésére irányuló feltételezését támogató elemeket.[43]

90. Ez az ítélkezési gyakorlat magában foglalja, hogy a Bizottságnak a kifogásközlésben nem kell minden egyes ügyben *kifejezetten* hivatkoznia a vizsgált vállalkozásra általa esetlegesen alkalmazandó valamennyi súlyosító körülményre. Másrészt azonban, ahogyan azt maga a Bizottság is elismeri a beadványaiban, előfordulhatnak olyan helyzetek, amelyekben kifejezetten említenie kell valamely olyan súlyosító körülményt, amelyet az adott vállalkozásra alkalmazni kíván. Egyetértek: a kifogásközlésben szereplő információ alapján elképzelhető, hogy nem könnyű feltárni a Bizottság szándékait. Valóban, nem a vállalkozások feladata a Bizottság szándékainak kitalálása és minden elképzelhető védekezés előadása a Bizottság által esetlegesen alkalmazni kívánt valamennyi súlyosító körülménnyel szemben. Az adott ügy konkrét körülményeitől függ, hogy – azon tény ellenére, hogy a kifogásközlésben nincs kifejezett utalás – a kifogásközlésben szereplő információ elegendő-e ahhoz, hogy a vállalkozás teljes mértékben gyakorolhassa védelemhez való jogát.

91. A jelen ügyben, ahogyan azt a Ferriere Nord megjegyzi, az első kifogásközlésben szereplő hivatkozás – amely szerint a Bizottság a bírság megállapítása során figyelembe veszi az összes enyhítő és súlyosító körülményt, valamennyi vállalkozás magatartására tekintettel – meglehetősen felületes. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az elkerülhetetlenül hiányos. Az ilyen hivatkozás elegendő lehet, ha a különös helyzetére, valamint a kifogásközlésben szereplő információra tekintettel a vállalkozás ennek ellenére előre láthatja az adott súlyosító körülmény valószínű alkalmazását és annak okait.

92. A jelen ügyben igaz, hogy a Versalis-ítélettől eltérően ugyanaz volt a jogsértést megismétlő társaság: 1989-ben ugyanis határozatban állapították meg a Ferriere Nord felelősségét a (jelenleg) EUMSZ 101. cikk megsértése miatt, amely határozat – ahogyan azt a Ferriere Nord is elismeri – szerepel a kifogásközlésben, jóllehet csak felszínesen. Az is igaz, hogy a fenti 86. pontban kifejtetteknek megfelelően viszonylag rövid a Bizottság korábbi határozatának elfogadása és az új jogsértés kezdete között eltelt időszak. A Bizottságnak azonban legalább azokat az indokokat fel kellett volna tüntetnie, amelyek miatt arra az álláspontra helyezkedett, hogy a korábbi jogsértés és az új jogsértés „azonos típusú jogsértés” az 1998. évi iránymutatás alkalmazásában.[44] Jóllehet napjainkban viszonylag nyilvánvaló, 2002-ben alig volt ismétlődő jogsértéssel foglalkozó ítélkezési gyakorlat. A Ferriere Nord számára meglehetősen megnehezítette a védelemhez való jog gyakorlását az, hogy a kifogásközlésből hiányzott az erre utaló rész.

43 A 2015. március 5-i Bizottság és társai kontra Versalis és társai ítélet, C-93/13 P és C-123/13 P, EU:C:2015:150, 96. és 98. pontja.

44 A 17. számú rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló bizottsági iránymutatás (HL 1998. C 9., 3. o.).

93. Ezzel összhangban úgy gondolom, hogy ha a Bíróság nem is ért egyet a Ferriere Nord által felhozott *második jogalapra* vonatkozó értékelésemmel, akkor is el kell fogadnia a *hetedik jogalapot*. Ennek megfelelően hatályon kívül kell helyezni a T-90/10 ítéletnek az ismétlődő jogsértés mint súlyosító körülmény alkalmazására vonatkozó részét. A Bíróságnak továbbá álláspontom szerint meg kell semmisítenie a megtámadott határozatot is e kérdés tekintetében, és az ismétlődő jogsértés mint súlyosító körülmény figyelembevétele nélkül újra meg kell állapítania a Ferriere Nordot terhelő bírságot.

94. Ilyen körülmények között nem kell megvizsgálni a Ferriere Nord *kilencedik jogalapját*. Mindenesetre úgy vélem, hogy a hivatkozott jogalap megalapozatlan, mivel a *negyedik jogalapot* is el kell utasítani, ahogyan ezt a jelen indítvány 117. pontjában kifejtem.

3. Nyilvános elhatárolódás

95. A Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai[45] azzal érvel, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a „nyilvános elhatárolódás” fogalmát, és ezzel tévesen állapította meg a jogsértés bizonyos szakaszaiban való részvételüket azon tény ellenére, hogy a versenytársaikkal kialakítottaktól eltérő árakat tettek közzé. Ezzel összefüggésben rámutatnak, hogy az ESZAK-Szerződés 60. cikke tiltotta a társaságoknak az ügyfelek megkülönböztetését és a közzétett áraktól eltérést.

96. Jóllehet nem győz meg ez az érv, mégis alaposabb vizsgálatot érdemel.

97. A Total Marketing Services ügyre vonatkozó indítványomban lehetőségem volt rámutatni, hogy a nyilvános elhatárolódás hiánya lehetővé teszi azon Bizottság által összegyűjtött, konkrét valószínűsítő körülményeken alapuló vélelem fenntartását, amely szerint egy versenyellenes célú találkozókon részt vevő vállalkozásról feltételezhető, hogy részt vett az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében szereplő tilalom hatálya alá tartozó kartellben. Másként fogalmazva, amennyiben egy vállalkozás piaci versenytársaival együtt olyan találkozókon vesz részt, amelyek eredménye egy versennyel ellentétes megállapodás, akkor a vélelmek technikája révén, egyértelmű ellenkező megnyilvánulás hiányában levezethető, hogy részt vett a jogsértésben. Másrészt a vállalkozás nyilvános elhatárolódásának elmaradása önmagában nem orvosolhatja a versenyellenes célú találkozón való, akár passzív részvétel bizonyítékainak hiányát.[46]

98. Az ettől eltérő következtetés ugyanis sértené a Charta 48. cikkének első bekezdésével biztosított ártatlanság vélelmét, és összeegyeztethetetlen lenne az 1/2003 rendelet 2. cikkével.[47] Hasonlóképpen, a vállalkozás állítólagos nyilvános elhatárolódásának alátámasztására benyújtott bizonyíték vizsgálata során az alkalmazott „nyilvános elhatárolódás” fogalom nem lehet olyan szűk és merev, hogy gyakorlatilag lehetetlenné váljon a hivatkozott vállalkozás számára a vélelem megdöntése.

45 A C-85/15 P ügyben előterjesztett negyedik jogalap, és a C-86/15 P és C-87/15 P ügyekben előterjesztett ötödik jogalap.

46 Lásd: a Total Marketing Services kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványom, C-634/13 P, EU:C:2015:208, 43–61. pont. Ugyanebben az érelemben lásd: Wathelet főtanácsnok Toshiba Corporation kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa, C-373/14 P, EU:C:2015:427, 123–136. pont; Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa, C-204/00 P, EU:C:2003:85, 127–131. pont.

47 Ez utóbbi rendelkezés szerint a Bizottság viseli az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése megsértése bizonyításának terhét.

99. A jelen ügyekben azonban nem arra irányul a kritika éle, hogy a Törvényszék tévesen értelmezte vagy alkalmazta a „nyilvános elhatárolódás” fogalmát. A Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai a kérdéses időszakban részt vett egy vagy több versenyellenes célú találkozón,[48] és egyéb valószínűsítő körülmény is utalt arra, hogy részt vettek az összejátszásra irányuló viselkedésben.[49] A Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai azzal sem érvel, hogy a Törvényszék lehetetlen bizonyítást várt tőlük. Lényegében azzal a ténnyel foglalkoznak, hogy a Törvényszék úgy vélte, hogy valamely meghatározott magatartás (a versenytársakkal kialakítottaktól eltérő árak közzététele) nem tesz eleget a „nyilvános elhatárolódás” követelményének.

100. Ez azonban nem olyan jogi tévedés, amelyet fellebbezés keretében felül lehet vizsgálni. Ahogyan azt a Bíróság megállapította a Toshiba-ítéletben,[50] a „nyilvános elhatárolódás” fogalma olyan ténybeli helyzetnek felel meg, amelynek fennállását a Törvényszék esetről esetre állapítja meg, releváns bizonyítékok és valószínűsítő körülmények összességének átfogó értékelését követően. Amennyiben e bizonyítékok megszerzése szabályszerűen történt, továbbá az általános jogelveket, valamint a bizonyítási teherre és a bizonyításfelvételre vonatkozó eljárási szabályokat tiszteletben tartották, kizárólag a Törvényszék feladata annak mérlegelése, hogy a hozzá benyújtott bizonyítékoknak milyen bizonyító erőt kell tulajdonítani.[51]

101. A szóban forgó esetben a Törvényszék azt az álláspontot képviselte, hogy a Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai által kifogásolt időszak tekintetében a Bizottság számos valószínűsítő körülmény (többek között az egy vagy több versenyellenes célú találkozón való részvétel) alapján megfelelően vizsgálta a hivatkozott vállalkozások jogsértésben való részvételét. A Törvényszék azt a tényt, hogy a Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai a kartell többi résztvevőjével kialakítottaktól eltérő árakat tett közzé, önmagában nem minősítette olyan „nyilvános elhatárolódásnak”, amely megcáfolhatja a többi valószínűsítő körülményből levont következtetést.

102. Természetesen nem könnyű előre meghatározni, hogy mi lehet megfelelő „nyilvános elhatárolódási” cselekmény. Véleményem szerint az adott ügyre jellemző konkrét körülményektől függ valamely adott magatartás e követelménynek való megfelelése. A jelen ügyekben nem látom tévesnek a megtámadott ítéletet: nem ferdítette el a bizonyítékokat, nem sértett általános jogelvet vagy eljárási szabályt, és a Törvényszék indokolása nem ellentmondásos. Megállapításai ezen túlmenően megfelelni látszanak a Bíróság ítélkezési gyakorlatának, amely szerint annak értékelése érdekében, hogy valamely vállalkozás ténylegesen elhatárolódott-e, a kartell többi résztvevőjének az érintett vállalkozás szándékával kapcsolatos értelmezése az egyik legfontosabb mutató.[52] Ezzel összhangban, ha a jelen ügyben semmi nem mutatott a tényre, hogy a hivatkozott árak közzétételét a kartell többi résztvevője annak egyértelmű jeleként értelmezte, hogy a Feralpi, a Valsabbia és az Alfa Acciai nem kíván részt venni az összejátszásban, akkor ez a tény erősen támogatja a következtetést, miszerint nem került sor a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében vett nyilvános elhatárolódásra.

4. A fennmaradó jogalapok

103. Véleményem szerint a fennmaradó jogalapok többsége csupán rövid magyarázatot igényel.

48 2014. december 9-i Feralpi kontra Bizottság ítélet, T-70/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1031, 231–234. pont; Ferriera Valsabbia és Valsabbia Investimenti kontra Bizottság ítélet, T-92/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1032, 218–221. pont; Alfa Acciai kontra Bizottság ítélet, T-85/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1037, 217–220. pont.

49 Voltak például arra utaló elemek, hogy a kérdéses vállalkozás összhangban hozta az árait a hivatkozott találkozókon kialakítottakkal (lásd: 2014. december 9-i Feralpi kontra Bizottság ítélet, T-70/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1031, 231–233. pont), vagy általánosabb jelleggel eleget tett a hivatkozott találkozókon kialakított megállapodásoknak (lásd: 2014. december 9-i Alfa Acciai kontra Bizottság ítélet, T-85/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1037, 220. pont; Ferriera Valsabbia és Valsabbia Investimenti kontra Bizottság ítélet, T-92/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1032, 221. pont).

50 A 2016. január 20-i Toshiba Corporation kontra Bizottság ítélet, C-373/14 P, EU:C:2016:26.

51 2016. január 20-i Toshiba Corporation kontra Bizottság ítélet, C-373/14 P, EU:C:2016:26, 63. pont.

52 A 2016. január 20-i Toshiba Corporation kontra Bizottság ítélet, C-373/14 P, EU:C:2016:26, 62. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

a) A C-85/15. P. sz. ügy

104. *Első jogalapjával* a Feralpi azt állítja, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor elutasította a kollegialitás elvének Bizottság általi állítólagos megsértésére vonatkozó kérelmét. Ez a jogsértés állítólag abból a tényből fakad, hogy a biztosok testülete által elfogadott 2009. szeptember 30-i határozat hiányos volt, mivel mellékleteiből hiányoztak bizonyos táblázatok. Álláspontom szerint ez a jogalap részben elfogadhatatlan (amennyiben a T-70/10 ügyben hozott ítélet 62–81. pontjában szereplő tényértékelést kérdőjelezi meg), és részben megalapozatlan (mivel a 2009. december 8-i módosító határozatot is a biztosok testülete fogadta el).

105. *Harmadik jogalapjával* a Feralpi azt kifogásolja, hogy a Törvényszék nem kifogásolta a Bizottság előtti eljárás túlzott időtartamát. A megtámadott ítélet 152–161. pontjában azonban sem jogi tévedést, sem hiányos indokolást nem látok. Ezen túlmenően, amennyiben a Feralpi kifogásolja a megtámadott ítélet 157–160. pontjában hivatkozott ténybeli körülmények értékelését, ez a jogalap elfogadhatatlan.

106. *Negyedik jogalapjával* a Feralpi a megtámadott ítélet különböző kritikáit fogja össze a tekintetben, hogy a Feralpi részt vett a jogsértésben az 1989 és 1995 közötti időszakban. Álláspontja szerint a Törvényszék tévesen értelmezte az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (1) bekezdését, a bizonyítási teher megoszlásának elveit, valamint az ártatlanság vélelmét. A Feralpi szerint továbbá a megtámadott ítéletből hiányzik a megfelelő indokolás és elferdít bizonyos tényeket.

107. A fenti 95–102. pontban már foglalkoztam ezen érvek egyikével. A többi érv tekintetében úgy vélem, hogy – ahogyan arra a Bizottság rámutat – az állítólagos jogi tévedésekre hivatkozás ellenére a Feralpi főként a Törvényszék által a Feralpi hivatkozott időszakbeli részvételére vonatkozóan lefolytatott tényértékelést kifogásolja. Mivel a fellebbező nem tudta bizonyítani a tények vagy bizonyítékok első fokon eljáró bírók általi egyértelmű elferdítését, ez a jogalap jórészt elfogadhatatlan. A Törvényszék által a Bizottság értékelésének megerősítése érdekében hivatkozott bizonyíték tekintetében a Feralpi figyelmen kívül hagyja a megtámadott ítélet számos részét, amelyben a Törvényszék a Feralpi 1989. december 6-i találkozón való részvételétől eltérő bizonyítékokra hivatkozik: a 240–246. és a 250–252. pontban a Törvényszék egyéb valószínűsítő körülményekre hivatkozik, és kifejti, hogy miért nem volt meggyőző a fellebbező másodlagos magyarázata.

108. Az *ötödik jogalap* a bírság Bizottság általi megállapításának módjára vonatkozik, amelynek keretében a Bizottság három csoportba osztotta a felelős vállalkozásokat, a vonatkozó időszakban fennálló megfelelő piaci részesedéseik alapján. Ebben a jogalapban a Feralpi ismét különböző állítólagos jogi tévedéseket fog össze. Érveit azonban csupán röviden világítja meg, és kritikájának címzettje főleg a Bizottság, nem pedig a Törvényszék. Úgy vélem ezért, hogy ez a jogalap elfogadhatatlan.

109. Mindenesetre logikátlannak tűnik az érv, hogy a Törvényszéknek el kellett volna marasztalnia a Bizottságot, amiért az megsértette az egyenlő bánásmód elvét. Az igaz, hogy a Törvényszék megállapította, hogy a három csoport egyikében tévesen számították ki a piaci részesedést. Ez a tévedés azonban nem jelenti azt, hogy a másik két csoportba tartozó vállalkozásokra (közöttük a Feralpira) kiszabott bírságot kellett volna átvenni. Ez a tévedés inkább azt jelenti, hogy módosítani lehetett a csak az előbbi csoporthoz tartozó vállalkozásokra vonatkozó bírságot. Amennyiben a másik két csoporthoz tartozó vállalkozásokra kirótt bírság számítási módja helyes, úgy a Törvényszéknek nem róható fel a bírság csökkentésére irányuló kérelem elutasítása.

b) A C-86/15. P. és a C-87/15. P. sz. egyesített ügyek

110. *Harmadik jogalapjával* a Valsabbia és az Alfa Acciai azzal érvel, hogy a Törvényszék tévesen értelmezte a jogot, amikor elutasította azt a kérelmüket, amelyben a kollegialitás elvének a Bizottság általi megsértését állítják. A fenti 104. pontban kifejtett okok miatt ez a jogalap részben elfogadhatatlan és részben megalapozatlan.

111. *Hatodik jogalapjával* a Valsabbia és az Alfa Acciai azzal érvel, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazat a jogot, amikor elutasította a Charta 47. cikkének megsértésére vonatkozó kérelmüket, és megtagadta a bírság csökkentését. Álláspontjuk szerint túlzottnak kellett volna tekinteni a Bizottság előtti közigazgatási eljárás hosszát. A fenti 105. pontban kifejtett okok miatt ezt a jogalapot részben elfogadhatatlannak, részben megalapozatlannak tartom.

112. A Valsabbia és az Alfa Acciai *hetedik jogalapja* lényegében analógiát mutat a Feralpi ötödik jogalapjával: azzal foglalkozik, hogy a Törvényszék elutasította a bírság összegének arra hivatkozó csökkentését, hogy állítólag megsértették az egyenlő bánásmód elvét azzal, hogy a többi vállalkozás tekintetében tévesen számították ki a bírságokat. A fenti 109. pontban már kifejtettem, hogy ez az érv jogilag miért nem megalapozott.

c) A C-88/15. sz. gy

113. *Első jogalapjával* a Ferriere Nord azzal érvel, hogy a megtámadott határozat alapvetően eltér a 2002. évi határozattól, mivel az előbbi a közös piaci versenyszabályok megsértésére, míg az utóbbi az olasz piacon megvalósuló jogsértésre hivatkozik. A Törvényszék ezért tévesen alkalmazta a jogot, amikor arra a következtetésre jutott, hogy a megtámadott határozat elfogadását megelőzően szükségtelen volt az új kifogásközlés.

114. Úgy tűnik, hogy az ESZAK-Szerződés és az EUM-Szerződés vonatkozó rendelkezéseinek, vagy legalább a megtámadott ítéletnek a félreértelmezésére alapozták ezt az érvet. Ha a Bizottság az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (1) bekezdéséről az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésére változtatta volna határozatának jogalapját, akkor közelebbről meg kellene vizsgálni ezt az érvet. Az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (1) bekezdésétől eltérően ugyanis az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését csak azokra a megállapodásokra kell alkalmazni, amelyek „hatással lehetnek a tagállamok közötti kereskedelemre". Azonban mindkét határozat az ESZAK-Szerződés 65. cikke (1) bekezdésének megsértésével foglalkozik, amely szerint tilos minden olyan megállapodás, amely torzítja a „közös piacon belüli" versenyt. Lényegtelen tehát, hogy a határozat (vagy a kifogásközlés) szövege az olasz piacon megvalósuló versenytorzításra hivatkozik (ahogyan a 2002. évi határozatban szerepel), vagy a közös piacon megvalósuló versenytorzításra (ahogyan a megtámadott határozatban ez szerepel). Ezzel összefüggésben szinte szükségtelen rámutatni, hogy az olasz területre vonatkozó megállapodás megfelel e követelménynek, hiszen az olasz piac a közös piac jelentős részét képezi.

115. *Harmadik jogalapjával* a Ferriere Nord azzal érvel, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor nem kifogásolta a Bizottság eljárási szabályainak állítólagos megsértését. A Ferriere Nord arra hivatkozik, hogy a meghallgatási tisztviselőnek a biztosok testületének 2009. szeptember 30-i ülésére benyújtott határozattervezethez mellékelt jelentése csupán angol, francia és német nyelven készült el, olaszul nem. Állítása szerint ez sérti a Bizottság eljárási szabályzatát.

116. Egyetértek a Törvényszékkel abban, hogy a Ferriere Nord ezzel kapcsolatos érvei hatástalanok. Az uniós bíróságok állandó ítélkezési gyakorlata szerint a csupán belső eljárási szabályok valamely intézmény általi megsértése nem eredményezheti a végleges határozat jogellenességét, kivéve ha kellően alapvető és hátrányos hatással van az eljárási szabálytalanságot kifogásoló fél jogi és ténybeli

helyzetére.[53] Véleményem szerint nincs semmi, ami miatt kétely merül fel a tények és bizonyítékok Törvényszék általi olyan eredménnyel történt értékelése tekintetében, hogy nem bizonyított a Ferriere Nord helyzetére vonatkozó ilyen hátrányos hatás.

117. A Ferriere Nord *negyedik jogalapja* – amely a vállalkozás jogsértésben való részvételének jellegére és időtartamára vonatkozó Törvényszék általi megállapításokra irányul – álláspontom szerint elfogadhatatlan. Az érvek ismét csak lényegében a Törvényszék tényértékelését kérdőjelezik meg.

118. *Ötödik jogalapjával* a Ferriere Nord azzal érvel, hogy nem megfelelő a Törvényszék arra vonatkozó döntése, hogy a bírság összegét 6%-kal csökkenti annak figyelembevétele érdekében, hogy a Ferriere Nord három éven keresztül nem vett részt a versenyellenes megállapodásban. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azonban a Bíróságnak – amikor fellebbezés keretében jogkérdésekről határoz – nem feladata, hogy méltányossági okokból a sajátjával helyettesítse a Törvényszék értékelését, amikor ez utóbbi – korlátlan felülvizsgálati jogkörében – az uniós jog megsértése miatt a vállalkozásokra kiszabott bírságok összegéről dönt.[54] A jelen ügyben nem látok semmi arra utaló jelet, hogy a Ferriere Nordra kiszabott bírság végleges összege aránytalan vagy túlzott. Indokolási hiányt vagy ellentmondást sem észlelek a megtámadott ítéletben.

119. Végül *hatodik jogalapjával* a Ferriere Nord azt feltételezi, hogy a Törvényszék tévedett az általa 6%-kal csökkentett bírság összegének kiszámításakor. Miközben megállapította, hogy a csökkentést az alapösszegre alkalmazza, ezt követően enyhítő körülményként alkalmazta azt, és ezzel valamivel kisebb mértékű csökkentést ért el.

120. Elsőként szeretnék rámutatni arra, hogy még nem egyértelműek a korlátlan felülvizsgálati jogkör fogalmának pontos körvonalai. Továbbra is megválaszolatlan a kérdés, hogy a Bizottság állítólagos tévedésétől függetlenül a felek megtámadhatják-e a bírságok összegét. Ez azonban nem merül fel a jelen eljárásban, mivel a Törvényszék megállapította, hogy a megtámadott határozat tévedett a Ferriere Nord jogsértésben való részvétele tekintetében, és ennek eredményeképpen úgy határozott, hogy csökkenti a Bizottság által a hivatkozott vállalkozással szemben kiszabott bírság összegét. Sokkal inkább az itt a valódi kérdés, hogy a bíróságnak a felperes által megtámadott határozatban feltárt tévedések miatti felülvizsgálata során a Törvényszéknek követnie kell-e bizonyos kritériumokat vagy elveket.

121. A Bíróság Galp-ítélete[55] arra utal, hogy az uniós bíróságok lehetőségei korlátozottak a Bizottság által az 1/2003 rendelet alapján kiszabott bírságok korlátlan felülvizsgálatára vonatkozó jogkör gyakorlása során. Egyetértek. Jóllehet ezt a kérdést nem kell tovább részletezni, legalább azt kifejtem, hogy például az arányosság, a jogbiztonság és az egyenlő bánásmód elveiből szükségszerűen következnie kell az uniós bíróságoknak az EUMSZ 261. cikk és az 1/2003 rendelet 31. cikke alapján biztosított jogkörökre vonatkozó bizonyos korlátozásoknak. Így a jelen ügyben nincs arra irányuló meggyőző érv, hogy a Törvényszék hogyan gyakorolhatta volna tévesen az EUMSZ 261. cikkből és az 1/2003 rendelet 31. cikkéből fakadó jogkörét.

122. Bár a megtámadott ítélet szövege e tekintetben nem feltétlenül a pontosság mintapéldája, vitathatatlan, hogy a Törvényszék a Ferriere Nord bírsága összegének csökkentése során korlátlan felülvizsgálati jogkörét gyakorolta, és alapvetően azt választotta, hogy a Bizottság által az 1998. évi iránymutatásokban javasolt módszert követi (amely nyilvánvalóan a megtámadott határozatban is alkalmazott módszer).

53 Lásd: 2014. december 9-i Ferriere Nord kontra Bizottság ítélet, T-90/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1035, 158. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

54 2016. szeptember 7-i Pilkington Group és társai kontra Bizottság ítélet, C-101/15 P, EU:C:2016:631, 72. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

55 2016. január 21-i Galp Energía España és társai kontra Bizottság ítélet, C-603/13 P, EU:C:2016:328.

123. Mindezek alapján úgy vélem, hogy a Törvényszék nem tévedett annak megállapításakor, hogy a Ferriere Nord jogsértés egy részében való részvételének hiánya enyhítő körülmény. Az 1998. évi iránymutatás szerint ugyanis ez a megfelelő megközelítés. A hivatkozott iránymutatás a súlyra és az időtartamra olyan elemként hivatkozik, amelyeket a Bizottságnak figyelembe kell venni az alapösszeg megállapítása során. Egyértelmű azonban, hogy ezeket az elemeket a teljes jogsértésre tekintettel kell értékelni. A Bizottság a teljes jogsértés súlyára és időtartamára tekintettel ezért csoportosította három különböző csoportba a felelős vállalkozásokat, a megfelelő piaci részesedéseiktől függően. Ahogyan azt az 1998. évi iránymutatás pontosítja, az alapösszeg meghatározása során alkalmazott eltérő bánásmód főként attól függ, hogy „az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen, ha az azonos típusú jogsértést elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn”.

124. A jelen ügyben semmi nem utal arra, hogy a Ferriere Nord jogsértés egy részéből adott időszakban való kimaradása hatással volt a teljes jogsértés súlyára (vagy időtartamára). A Törvényszék ezért helyesen vette figyelembe a Ferriere Nord kartellhez való egyedi hozzájárulását mint olyan tényezőt, amely jelentőséggel bírhat az enyhítő körülmények értékelésével összefüggésben.

125. Ezzel összefüggésben hasznos lehet emlékeztetni arra, hogy a Solvay Solexis ítéletben a Bíróság azt az álláspontot képviselte, hogy a Bizottság az 1998. évi iránymutatás alapján a vállalkozás jogsértésben való részvételének kisebb súlyát figyelembe veheti az eltérő bánásmód alkalmazása érdekében a bírság alapösszegének meghatározása során, vagy az alapösszeg csökkentése érdekében enyhítő körülményként.[56] A hivatkozott ítéletet álláspontom szerint nem lehet úgy értelmezni, hogy a Bizottság szabad kezet kap e tekintetben. Sokkal inkább azt jelenti a hivatkozott ítélet, hogy az egyes ügyek konkrét tényállásától függ a kérdés, hogy az alapösszeg kiszámítása vagy az enyhítő körülmény alkalmazása során figyelembe kell-e venni a vállalkozás jogsértésben való részvételének kisebb súlyát. Álláspontom szerint ez az elv *a fortiori* alkalmazandó a Törvényszékre, amikor korlátlan jogkörrel felülvizsgálja a Bizottság által kiszabott bírságot.

d) A C-89/15 P ügy

126. *Második jogalapjával* a Riva Fire a bírság alapösszegének Törvényszék általi, 3%-kal való csökkentésének kérdésével foglalkozik. A Riva Fire úgy véli, hogy: i. a csökkentés elégtelen, és ii. a megtámadott ítélet e pontra vonatkozó indokolása ellentmondásos, és mindenesetre hiányos.

127. A Riva Fire fő érvei nagyrészt megfelelnek a Ferriere Nord ötödik és hatodik jogalapjának, és a fenti 118–125. pontban kifejtett indokok alapján megfelelően el kell utasítani azokat. A Riva Fire azon állítása tekintetében, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor megállapította, hogy a Riva Fire felelős más vállalkozások magatartásáért, ezt az érvet elfogadhatatlannak tartom (amennyiben a Törvényszék ténymegállapításait kifogásolja a Riva Fire egyetlen és folyamatos jogsértésben való részvétele tekintetében), és megalapozatlannak (a T-83/10. sz. ügyben hozott ítélet 116. és 214. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel). Végül elfogadhatatlan a Riva Fire azon érve, hogy a Törvényszék tévesen jutott arra a következtetésre, hogy a vállalkozás nem határolódott el nyilvánosan a kartelltől.[57]

128. *Harmadik jogalapjával* a Riva Fire azzal érvel, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot annak megállapításakor, hogy a Riva Fire részt vett az 1998. decemberi megállapodásban, és következésképpen figyelembe vette ezt a tényt a bírság összegének meghatározása során. Véleményem szerint ez a jogalap elfogadhatatlan, mivel a Riva Fire lényegében a tények és bizonyítékok

56 A 2013. december 5-i Solvay Solexis kontra Bizottság ítélet, C-449/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:802, 78. pont.

57 Lásd továbbá a fenti 95–102. pontot.

Törvényszék általi értékelését kifogásolja. Nincs jelentősége továbbá annak, hogy az elsőfokú eljárásban a Riva Fire vitatta a hivatkozott megállapodásban való részvételét,[58] mivel a Törvényszék a Bizottság értékelését írásbeli bizonyítékok alapján hagyta jóvá, nem pedig – a Riva Fire által tévesen feltételezett módon – feltételezésekre alapítva.

129. Végül *negyedik jogalapjával* a Riva Fire a Törvényszék arra vonatkozó megállapításait kritizálja, hogy a kiszabott bírság visszatartó hatásának biztosítása érdekében 375%-kal növelték a bírság alapösszegét. A Törvényszék úgy vélte, hogy a megtámadott határozat 604. pontjában pusztán a teljesség kedvéért hivatkoztak a Riva Fire (és a Lucchini/Siderpotenza) vezetőinek jogsértésben való részvételére. A növelés összege – a Törvényszék szerint – pusztán a hivatkozott társaságok vonatkozó piacon megvalósított forgalmán alapult.[59]

130. Elismerem, hogy nem teljesen egyértelmű a megtámadott határozat 604. pontjának jelentése. A hivatkozott rész Törvényszék általi értelmezése azonban csupán a lehetséges értelmezése egyike, és a Riva Fire nem nyújtott be azt bizonyító konkrét elemeket, hogy a Törvényszék elferdítette a megtámadott határozatot. A Törvényszék ezen túlmenően megvizsgálta a Riva Fire által a 375%-os növeléssel szemben előadott különböző érveket, és érdemben elutasította azokat.[60] Következésképpen ez a jogalap elfogadhatatlan, vagy legalább megalapozatlan.

VI – Az értékelés végkövetkeztetései

131. Ahogyan azt a fenti 23–25. és 63. pontban említettem, amennyiben a Bíróság egyetért a fellebbezők védelemhez való joga megsértését érintő jogalapokra vonatkozó értékelésemmel, úgy hatályon kívül kell helyezni a megtámadott ítéletet és meg kell semmisíteni a megtámadott határozatot.

132. Amennyiben a Bíróság nem ért egyet a hivatkozott jogalapokra vonatkozó értékelésemmel, úgy a jogalapokat teljes mértékben el kell utasítani, kivéve a Ferriere Nord ismétlődő jogsértés mint súlyosító körülmény alkalmazására irányuló jogalapját.

VII – A költségekről

133. Az eljárási szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése alapján a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.

134. Ha a Bíróság egyetért a fellebbezéssel kapcsolatos értékelésemmel, akkor az eljárási szabályzat 137., 138. és 184. cikkével összhangban a Bizottságot kell kötelezni az első- és másodfokú eljárások költségeinek megfizetésére egyaránt.

135. Mindazonáltal meg kell jegyeznem, hogy a fellebbezők által benyújtott valamennyi jogalap (véleményem szerint rendkívüli mértékben) hosszú és összetett. Bizonyos jogalapok számos részből állnak, de szükségtelen részletezni valamennyi rész érveit. Ezen túlmenően bizonyos kifogások szinte valamennyi jogalapban ismétlődnek: például az az állítás, hogy a megtámadott ítélet indokolása hiányos vagy elégtelen. Azonban kivétel nélkül megállapítottam, hogy a Törvényszék kifejtette, hogy miért jutott az adott következtetésekre, és lényegében a fellebbezők csupán az indokolás helyességét

58 Ahogyan az a 2014. december 9-i Riva Fire kontra Bizottság ítélet, T-83/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1034, 222. és 223. pontjában szerepel, amelyet a Riva Fire kifogásol.

59 2014. december 9-i Riva Fire kontra Bizottság ítélet, T-83/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1034, 276. pont.

60 Lásd: 2014. december 9-i Riva Fire kontra Bizottság ítélet, T-83/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1034, 262–275. és 277. pont.

kifogásolták. Bármennyire nyilvánvalónak tűnhet is, hangsúlyoznom kell, hogy különbséget kell tennünk azon állítás között, hogy a Törvényszék elmulasztott (teljes mértékben vagy megfelelően) foglalkozni valamely meghatározott kérelemmel, és azon állítás között, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot valamely kérelem értékelése során.

136. Végül számos jogalap nyilvánvalóan elfogadhatatlan vagy megalapozatlan. Például ahelyett, hogy állítólagos téves jogalkalmazásra hivatkoztak volna, számos jogalap egyértelműen a Törvényszék általi ténymegállapításokat kifogásolta. Ezen túlmenően a fellebbezők által felvetett számos kérdés esetében létezik olyan állandó ítélkezési gyakorlat, amely ellentmond a fellebbezők érveinek. A fellebbezők nem érveltek meggyőzően amellett, hogy esetüket meg kell különböztetni az ítélkezési gyakorlatban szereplőktől, vagy hogy miért igazolt az attól való eltérés.

137. Röviden szólva, nem hagyhatom figyelmen kívül a tényt, hogy el kell utasítani a fellebbezők jogalapjainak többségét, és hogy a fellebbezőknek ezt tudniuk kellett. Ez *mutatis mutandis* igaz az elsőfokú eljárásokra is. A fellebbezők ezen eljárásokban elfoglalt helyzete álláspontom szerint nem járul hozzá a megfelelő igazságszolgáltatáshoz, és ezért ezt figyelembe kell venni a költségmegosztásról szóló döntés során.

138. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a Bizottság azzal, hogy számos, egyértelműen megalapozatlan elfogadhatatlansági kifogást nyújtott be, hozzájárult a jelen eljárások szükségtelen bonyolultságához és elhúzódásához. Az eljárás több fokán nyilvánvaló volt, hogy a fellebbezők jogi kérdést vetettek fel, és nem ténymegállapítást vagy bizonyítást kifogásoltak. Ezek a megállapítások is *mutatis mutandis* érvényesek a Bizottságot első fokon jellemző magatartásra. A Bizottság ilyen irányú hozzáállása – hogy „mindenesetre" alapon „kitölti" a beadványait az elfogadhatatlansági kifogásokkal – elítélendő, és ezt is figyelembe kell venni a költségek megosztása során.

139. Mindezek alapján, és az eljárási szabályzat 138. cikkének (3) bekezdésével összhangban azt javaslom, hogy a Bíróság: i. a Bizottságot kötelezze saját költségeinek és a fellebbezők költségei kétharmadának viselésére, és ii. a fellebbezőket kötelezze saját költségeik egyharmadának viselésére.

VIII – Végkövetkeztetések

140. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javasolom, hogy a Bíróság:

– helyezze hatályon kívül a Törvényszék 2014. december 9-i Feralpi kontra Bizottság ítéletét (T-70/10); Riva Fire kontra Bizottság ítéletét (T-83/10); Acciai kontra Bizottság ítéletét (T-85/10); Ferriere Nord kontra Bizottság ítéletét (T-90/10), valamint Ferriera Valsabbia és Valsabbia Investimenti kontra Bizottság ítéletét (T-92/10);

– semmisítse meg az ESZAK-Szerződés 65. cikke értelmében végrehajtott eljárásról (COMP/37.956 – „betonvas rúd"-ügy, újbóli elfogadás) szóló, 2009. szeptember 30-i C(2009) 7492 végleges bizottsági határozatot;

– a Bizottságot kötelezze saját költségeinek és a fellebbezők költségei kétharmadának viselésére az első- és a másodfokú eljárásban;

– a fellebbezőket kötelezze saját költségeik egyharmadának viselésére.